Published and distributed under permit (No. 781), authorized by Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By or der of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

OCT 28 1920

РІК ЗАЛОЖЕННЯ 1893.
„СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
ВІВТОРОК, ЧЕТВЕР І СУБОТУ
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 GRAND ST., JERSEY CITY, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
„SVOBODA"
("LIBERTY")
THE UKRAINIAN NEWSPAPER
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by UKRAINIAN NAT'L ASSOCIATION
at 83 Grand St., Jersey City, N. J.

ОКРЕМЕ ЧИСЛО 4 ЦЕНТИ — Урядовий орган Українського Народного Союза — "SVOBODA" — Official organ of Ukrainian National Association. — SINGLE COPY 4 CTS.

РІК XXVIII. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., ВІВТОРОК, 26-го ЖОВТНЯ 1920. ЧИСЛО 129. — VOL. XXVIII. JERSEY CITY, N. J., TUESDAY, OCTOBER 26, 1920. No. 129.

МОЖЛИВІСТЬ НОВОЇ МОНАРХІЇ В РОСІЇ.

Україна мала би увійти в склад Злучених Держав Росії.

В Італії заноситься на військову диктатуру.

З РОСІЇ.

НАДІЮТЬСЯ ПРИВЕРНЕННЯ ЦАРИЗМУ В РОСІЇ.

(Каблеграма до „Н. Й. Геральда").

ПАРИЖ, 24. жовтня. — **Найбільш займаючим предметом розмови в Европі есть питанне, яку форму правління прийме російське населенне, коли большевицька банька трісне, а особисті інтереси та протибольшевицькі ґрупи зачнуть боротися над здобуттєм власти. Командант Дечґоян, один з найбистрійших французьких военних писменників, котрий перебуває тепер з ґенералом Вранґлем на Кримі, пише в ґазеті „Матен", що привернення царизму в Росії приняла би не зле більша часть російського населення. Він вказує на великого князя Михайла, брата царя Николая, котрий не хотів обняти трону по нім, як на будучого голову нової династії.**

Ґенерал Вранґель не є монархістом, але він окружений офіцирами бувшої царської армії, котрі звісні з того, що хочуть відбудови царської імперії і котрі проповідують цю справу на території занятій ґенералом Вранґлем від большевиків. Що більше, русске духовенство видить в тім надію відзискати свій давний вплив і тому використує час на поширюванне царофільської пропаґанди. Вони проповідують до народу підчас релігійних торжеств і взивають їх, щоб ще раз відновити дочасного голову русскої церкви — царя батюшку.

Пропаґанду ведеться після психольоґічних засад. Насамперед пускається поголоску, що великий князь Михайло має приїхати на торжество. Нарід, одушевлений тою вісткою прикрашує свої доми царськими хоругвами і потихо говорить собі, що Михайло засяде на престолі і спасе нарід від большевицьких розбишак.

В дійсности мало хто знає, що Михайла не замордовано, але що він жиє в укриттю і що чекає відповідної хвилі, щоби вхопити власть в свої руки. Це стане лекшим тоді, коли русскі мужики одушевляться думкою про нового царя.

Навіть ґенерал Вранґель згодив бися підпирати відбудову монархії, коби вона лише була конституційною і відповідала волі народу.

УПАДОК БОЛЬШЕВИКІВ НЕДАЛЕКИЙ.

Америка мріє про Злучені Держави Росії.

Україна між ними.

ВАШІНГТОН, 24. жовтня. — **Тутешні урядовці думають над створеннем Злучених Держав Росії, яко наможливійшої форми правління, яка наступить після розвалу советського режіму.**

Урядові звідомлення кажуть, що большевицький упадок зближається дуже скоро в Росії. Рух за децентралізацією, який розпочався з відірваннем Балтійських, Кавказьких і Сибірських держав, проявився наново на територіях, на котрих панують большевики.

Нове центральне правительство, взороване на Злучених Державах Америки, може приєднати для себе навіть таки держави, які повстали недавно в Туркестані, разом зі соціялістичними формами, які повстали в републиках на Сибіри і які становлять тепер Републику Далекого Сходу. В такім випадку центральне правительство приняло би форму Британської імперії, з певними самоуправними домініями.

Такий плян, по думці урядовців у Вашінгтоні, не лише не йшов би в розріз зі засадою самовизначення, але дозволив би на злуку з Росією і Балтійських та Кавказьких держав. Америка противиться відлученню тих держав, доки не повстане в Росії відвічальне правительство.

Межи державами, які входили би в склад сподіваних „Злучених Держав Росії", входили би: Литва, Естонія, Латвія, Ґеоргія, Азербайджан, Україна, Владивостоцька Република, Република Верхне-Удінска, і Република в Омску, яка повстала би з поділу туркестанських та властиво?російських ґуберній.

ДЕФІЦИТ БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ РОСІЇ.

ПАРИЖ, 24. жовтня. (Прив. Тел.). — Телеграми з Росії доносять сьогодня, що дефіцит Росії виносить на біжучий рік 66 міліярдів долярів. Золото вивозиться з краю так скоро, як лише Ленін і Троцький можуть це зробити, а через те упадок большевицького режіму ще більше приспішений. Американський амбасадор Волес розмовляв недавно з біженцями з Росії, які говорили, що катастрофа надходить і що по ній наступлять в Росії сцени такого терору, яких навіть в Росії ще не було. Населенне дійшло вже до такого оґірчення що не вірить вже взагалі в ніяку власть.

ВРАНҐЕЛЬ ПЕРЕСПРАВЛЯЄ З ЛАТВІЄЮ ПРО НОВИЙ ПОХІД.

Щось і про Україну говорять

РИҐА, 23. жовтня (А. П.). — Певного рода сензація повстала тутки, коли виявилося, що йде довірочна конференція в Ризі межи представниками правительства Вранґля і Карлом Ульманом, латвійським премієром та М. Мейрвичом латвійським міністром закордонних відносин.

Звідомленнщ каже, що вони осягнули цілковите порозумінне в справі співділання в цілі скинення большевицького правління в Росії. **Головні точки і умові мають бути, що Латвія і Польща мають бути независимі, а Литва й Україна мають стати автономічними частями Росії.**

ДОМАГАЮТЬСЯ ВІД ВРАНҐЛЯ, ЩОБИ ЗАСТАНОВИВ ПОГРОМИ.

ПАРИЖ, 24. жовтня (Жидівська Тел. Аґенція).— Центральний коміте русскої Кадетської Партії в Парижі вислав телеграму до ґенерала Вранґля з домаганнем, щоби він застановив погромницький рух на Кримі. Комітет домагається також кари для тих, що є винні в погромах.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ.

З ТУХОЛЬСЬКОЇ НЕВОЛІ.

(З львівської газети „Вперед" з 10 жовтня, 1920).

Від місяця змінилися відносини наших невольників в Тухолі, ще гірше як були досі. Хоч закон приписує їм харчі після групи „Е", то й цего мало, що є приписано, вони не дістають. Від двох тижнів дають полоненим в таборі їсти кінське мясо цілком зіпсуте. Їсти цего не можна, полонені мяса не приймають. Про цукор і товщі нема й бесіди. Ніякі письменні прохання до команди не помагають. Лучаються випадки, що деякі людці підбурюють жовнірів проти бранців, говорячи, що це большевики, найгірші злодії і опришки, що слід з ними остро поступати та що з них досі тільки одного застрілено. Хоч вищі власти здається і видають инші прикази, то тухольська команда їх не придержується.

Світла їм не дають і навіть своїм світлом забороняють світити по 9 годині.

500 їх живе на площі 170 кроків довгій і 80 широкій.

По ночах ходять жандарми і підслухують, що говориться. Крім цего пильнує їх шпіонаґент, який найгірше докучає. Позволяє він собі кидатися, обиджати наших людий і бити їх.

Як обходяться з раненими большевиками, яких щодня кількасот вмирає, то вже й не згадувати.

Наближається зима. Бараки, в яких мешкають полонені, не мають ні дверий, ні цілих вікон, ні печей, а мимо цего команда не робить ніяких старань, щоби те все направити. Нема також дров на зиму, нема біля, коців, ні черевиків.

Працюють стрільці як воли, і мимо цего ніхто з них не в силі дати собі направити черевиків, бо команда не позволяє. Не вільно нічого дати до міста направити ні випрати.

По инших таборах давали дозвіл ходити до міста, можна було дещо купити до їди, до кухні; — тухольська команда все заборонює. А тамошний староста теж забороняє щонебудь купити.

Досі можна було полоненим по загороженій площі перейтися, тепер і це заборонено, бо мовляв, не стає жовнірів до сторожі.

Одним словом: відносини в таборі полонених в Тухолі стаються нестерпимі.

Наближається зима а з нею грозить нашим останнім невольникам такасама доля, що і в Берестю, Ланцуті, Стшалкові: холодна й голодна смерть.

Подаємо це до відома польським військовим властям, та Соймовій Комісії для справ полонених.

ЩО ДІЄТЬСЯ З АРЕШТОВАНИМИ З РАДЕХІВЩИНИ?

(З львівської газети „Вперед" з 10. жовтня, 1920).

Арештованим з Радехова і околиці забрано все білля, гроші й годинники. З Радехова переведено їх до львівської гарнізонової тюрми на Замарстинові, а звідси до тюрми на Баторого.

Страшно вони виглядали, як переходили з одної вязниці до другої. Лиця у них цілі в синяках, але найбільше збито арештованого Дебайла і Леха. Щойно на інтервенцію адвоката д-ра Кібіца, звернено їм почасти забрані річи. Харчі їх пропали.

Коли оборонець звернувся був до сторожа сержанта, що бив вязнів, з запитом, за що їх так тяжко поранено, цей відповів, що їх навіть треба позабивати, особливо Дибайла, бо він „большевицький комендант". Присутний при цьому офіцир повчив сержанта на місці, як треба поводитися з людьми-вязнями і покарав його.

Всіх десять арештованих з Радехова перевозять до Золочева. Решта 20 вязнів сидить досі в радехівській тюрмі.

На днях переведено великі арештування в селах Сушні і Лопатині радехівського повіту.

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

ВАРТІСТЬ ПОСІЛОСТИЙ КАРНЕҐІЯ НЕ ДУЖЕ ВЕЛИКА.

ПІТСБУРҐ, 23. жовтня.—Андрій Карнеґі, котрий часто висловлював бажаннє, щоб умерти убогим, полишив чистий маєток вартости $23.247.161. Таку оцінку його посілостий оголошено сьогодня.

Ті числа показують, що численні дари за його життя меньшили вартість його маєтку.

Вдова по Карнеґі дістане $11,338.847. В часі смерти думали, що Карнеґіянський Інститут в Пітсбурґу дістане 20 міліонів долярів після смерти свого фундатора, не дістане одначе більше як 10 міліонів, бо право нюйорського стейту забороняє записувати більше ніж половину маєтку на добродійні чи які инші цілі, коли є жінка й діти по померщім.

ФІРМАНИ ХОЧУТЬ ПІДВИШКИ, А ВЛАСТИТЕЛІ ПРОПОНУЮТЬ ЗНИШКУ ПЛАТНІ.

Нюйорські фірмани, шофери й поганячі зажадали підвишки платні та зменшення числа годин праці. Вони поставили властителям троків ультимат, що коли їх домагання не будуть сповнені, вони вийдуть на страйк.

В неділю зібралися властителі троків на нараду і рішили відповісти на домаганнє фірманів своїм домаганнєм, а то: підвишки годин праці від фірманів і зниження заплати для них.

Домаганнє властителів буде вислане до „Міжнародного Братства фірманів".

ЩО МОЖНА ОСЯГНУТИ ТЕРОРОМ.

НЮ ОРЛІНС, 23. жовтня (А. П.) — Ґовернор Паркер видасть в понеділок проклямацію з закликом до кождого властителя прасовальні бавовни („джінері") в стейті, щоб замкнув свою фабрику, доки обнижена ціна бавовни не піднесеться і не вирівнаються кошти продукції.

Ґовернор Паркер вишле рівночасно зазив до других говернорів в сусідних „бавовняних" стейтах, щоб і вони зробили тесаме і щоби в той спосіб ратували бавовняний промисл від упадку.

(Були вісти, що в „бавовняних" стейтах йшли погрози почами, щоби властителі прасовалень позамикали свої фабрики, доки ціна бавовни не піднесеться. Видко ті погрози принесли успіх, коли ґовернор видає в горі згаданий розказ. — Ред.).

З ПОЛЬЩІ.

ПОСТАНОВА ПРО НОВИЙ ПОЛЬСЬКИЙ СОЙМ, ПРИНЯТА ПІСЛЯ ПРОЄКТУ КОМІСІЇ.

Буде дві палаті.

ВАРШАВА, 22. жовтня. (А. П). — Сьогодня польський Сойм приняв більшостию шістьох голосів постанову в конституції, що парлямент має складатися з двох палат. Соціялістичні, селянські і робітничі посли відспівали революційні пісні на знак протесту проти такого рішення.

Недавно вибрані німецькі посли з Поморя віддали шість рішаючих голосів. Остаточна дебата над конституцією відбудеться протягом кількох найблизших тижнів. Вона дає новому голові держави назву: Президент Републики.

ПОЛЯКИ ЩЕ ВОЮЮТЬ.

Тепер вже „неправильні" війска йдуть на схід.

ВАРШАВА, 21. жовтня. — Польські неправильні війска під проводом ґенерала Роваковіча заняли місто Гомель, поза лінією, установленою підчас перемиря. Звідомлення подають, що богато бранців, межи ними кількох комісарів, дісталося в полон. Заки большевики забралися з Бердянська, вони замучили і ранили 3.000 мешканців — так сказано в донесенню.

ПОЛЬЩА ДУМАЄ, ЩО ДАНЦІҐ ПОВИНЕН НАЛЕЖАТИ ДО НЕЇ.

ПАРИЖ, 22. жовтня.—Польська делеґація в Парижі заявила, що вона вручить конференції амбасадорів меморіял з жаданнем, щоб дальше ведено пересправи що до прав в Данціґу. Дотеперішний начерк польських привилеїв не вдоволяє Польщу, бо там не сповнено обітниць, що Польща буде мати свобідний доступ до моря і контролю над цлом — як це зазначено в договорі у Версалю.

Поляки кажуть, що новий начерк умови дає їм лише право контролювати зелізницю, що йде до Данціґа.

НЕМА ПРАВДИ В ЖАДНІЙ ЛЯЦЬКІЙ ПАРТІЇ.

Соціялістична ґазета „Роботнік" похвалює заняттє Вильни.

БЕРЛІН, 20. жовтня. („Ді Цайт"). — Як далеко пійшла Польща в своїй закаменілости в справі Вильни, нехай послужить факт, що польська соціялістична ґазета „Роботнік" пише вступні статті, в яких боронить авантури Желіґовского і протестує проти того, щоби аліянти вмішувалися в справу Вильни.

(Видко злодій думає, що йому ніхто не має права відбирати його добичі — ред.).

ЛИТОВЦІ БОЯТЬСЯ ДАЛЬШОГО ПОЛЬСЬКОГО НАЇЗДУ.

КОВНО, Литва, 23. жовтня. (А. П.). — Литва находиться в стані цілковитого переполоху ізза рухів війск ґенерала Желіґовского з Вильни. Кождої години появляються вісти, що ті „независимі" війска йдуть на Ковно і що вони хочуть заняти литовську пристань Клайдепу (Мемель) над Балтійським морем.

Ковно, мале переповнене провінціональне місточко, дає недостаточне приміщенне для литовського правительства, яке поспішно втікло з Вильни. Війска ґенерала Желіґовского мають виносити 40.000 людий, а коли вони дістануть припаси, то вони будуть засильні для Литовців.

ЗАГАЛЬНІ ВІСТИ.

ІТАЛІЯ СКАЧЕ В ДРУГУ СКРАЙНІСТЬ.

Д'Анунціо будучий диктатор.

ЛОНДОН, 24. жовтня. — **Кореспондент лондонського „Таймсу" доносить з Міляну, що Італія, котра перед двома місяцями мало не стала большевицькою, есть сьогодня на порозі військової диктатури.**

„Націоналістична преса—сказано в кореспонденції — закликає до військової диктатури, яко одинокого средства проти большевизму і пропонує Д'Анунція яко відповідного диктатора. Зате соціялістичний орган „Аванті" пише, що Д'Анунціо відносився недавно до московських советів за військовою і моральною помочию і Ленін уважає його оруддєм советського правительства. Одначе всі газети згідно виступають проти всякого насильства, з яких жерел воно не походило би.

ЛІҐА НАРОДІВ РАДИТЬ.

Яка має бути міжнародна мова?

БРУКСЕЛЯ, 24. жовтня. — Особлившою точкою, над якою Ліґа Народів застановлялася вчера, була справа установлення урядової мови для постійного Міжнародного Суду. Говорили над французькою і над англійською мовою, але не дійшли до порозуміння.

Справа Вірменії і національних меньшостий.

Рада Ліґи рішила не відсилати більше до Найвисшої Ради аліянтів справу Вірменії; коли вона не могла приняти мандату над цим краєм. **Рада Ліґи рішила одначе приняти опіку над національними меншостями, на територіях, що перейшли під иншу власть на підставі договору з Австрією і Болгарією.**

(Тут отже повинна входити в рахубу і Східна Галичина, яка есть під Польщею. — Ред.).

Справа Вильни.

Іґнац Ян Падеревскі, представник Польщі і Августин Вальдемар, представник Литви, приїхали сьогодня і їх переслухає Рада Ліґи в справі польсько-литовських непорозумінь.

Мілітарна Місія Ліґи Народів, яка поїхала до Вильни по окупації ґенерала Желіґовського, прибула також до Брукселі і її переслухує Ліґа на окремім засіданню сьогодня пополудни. Ся нарада Ліґи була цілком довірочною (а то чому? — Ред.) і не допущено на ню навіть довірочних секретарів.

НАЙВИСША РАДА МАЄ ЗІБРАТИСЯ ПОНОВНО В ЖЕНЕВІ.

ПАРИЖ, 23. жовтня (А. П.) — Премієри: Ллойд Джордж з Анґлії і Делякроа з Бельґії згодилися на зїзд Найвисшої Ради в Женеві підчас нарад Ліґи Народів, які мають відбутися там дня 15. падолиста, як це подає до відома телеграма з Брукселі до ґазети „Еко де Парі".

ІРЛЯНДСЬКИЙ МУЧЕНИК ВЖЕ НЕ ПОТЯГНЕ ДОВГО.

ЛОНДОН, 24. жовтня. — Мейор міста Корку, Теренс Мак-Свіні лежить без свідомости на своїм сімдесять третім дни посту. Лікар заявив, що вже нема надії вдержати його при життю. Сестер мейора не допускають вже до хорого, одначе вони засіли в ждальні і не хотіли вступитися. Щойно силою викинула їх поліція на двір. Жінці дозволено видіти чоловіка, але вона сама вже так ослабла, що сьогодня не могла прийти до вязниці.

ГРЕЦЬКИЙ КОРОЛЬ В ДІЙСНІЙ НЕБЕЗПЕЦІ.

АТЕНИ, 24. жовтня. Стан здоровля короля Александра був сьогодня дуже небезпечний. Французький лікар, професор Дельбс прибув сьогодня і сейчас відбув нараду з другими лікарями, які пильнували короля до тепер. Дельбс, по докладнім розсліді крови, сказав, що король має остре запаленнє крови та здавленнє легких. Смерть короля майже неминуча. Що до його наслідника, то є богато бажань і здогадів. Думають одначе, що його молодший брат, Павло стане наслідником, на випадок смерти або неспосібности.

НЕДУГА ГРЕЦЬКОГО КОРОЛЯ ЄСТЬ ВИПЛИВОМ ЗАГОВОРУ.

РИМ, 22. жовтня (А. П.). — Недуга, якої набавився грецький король від укушення малпи, есть випливом заговору на життє короля. Так сказав Др. Відаль, париський лікар, котрий доглядав короля, а тепер в переїзді до Парижа, задержався в Римі.

„Це правда, що малпа вкусила короля Александра" — казав лікар — але малпа сама була зражена скаженною, яку хтось штучно її защепив. Тому есть це справжній замах на життя короля".

ЖЕНЩИНА ДОМАГАЄТЬСЯ ПРАВА ЗАСІДАТИ В ПАЛАТІ ЛЬОРДІВ.

ЛОНДОН, 23. жовтня. (Пр. Тел.) — Дуже інтересне конституційне питанне в Анґлії може повстати незабаром. На тій підставі, що Лейді Астор стала послом до англійського парляменту в палаті громад, місто-графиня Ронда, домагається для себе признання права засідати в палаті льордів. Місто-графиня Ронда есть одною з 35 англійських аристо-

(Продовжєшє на стор. 5-тій).

"SVOBODA" (LIBERTY)
The Ukrainian newspaper published three times a week: Tuesday, Thursday, and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ESTABLISHED 1893.

VLADIMIR B. LOTOTSKY, Editor-in-Chief,
ANDREW SAWKA, Business manager.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION:		ПЕРЕДПЛАТА:	
United States:		в Злучених Державах:	
1 year	$3.75	на рік	$3.75
6 months	$2.00	на пів року	$2.00
3 months	$1.25	на 3 місяці	$1.25
To Jersey City and to foreign countries:		В місті Jersey City і за границю:	
1 year	$5.00	на рік	$5.00
6 months	$2.50	на пів року	$2.50
3 months	$1.50	на 3 місяці	$1.50
Single copy 4 cents.		Поодиноке число 4 центи.	

В Канади належить висилати гроші лише моні-ордером, а не паперовими грішми, бо сі стоять в Злучених Державах нисше ціни. При виміні числять 15 центів від кождого канадійського паперового доляра.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: SVOBODA, 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Телефон Адміністрації і Редакції — 498 Montgomery.

Телефон Гол. канцелярії Укр. Народного Союза — 1838 Montgomery.

Всі моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу "Svoboda".
При висиланню замовлення належить долучити моні-ордер або чек.

За всі оголошення поміщувані в „Свободі" редакція не відповідає.

Михайло Старицький.

Голосить дзвін і всіх нас поклиkає
Забуть себе і злить всі почуття
В одно лише велике, неомірне —
До матері України: вона
Тепер вона в тяжкій, пекольній скруті
І поклика, благає до дітий.

ВИБОРИ.

На другий второк, дня 2-го падолиста с. р., будуть в цілих Злучених Державах вибори президента і його заступника.

Всі повнолітні горожани, мущини і женщини, будуть голосувати на електорів. Електорів буде стільки, скільки є усіх членів Конгресу, т. є. членів Сенату і Палати Послів. Ті електори опісля виберуть більшостю голосів президента і його заступника і вони в марті слідуючого року обіймуть урядованне.

Агітація не ведеться за електорами, а за кандидатами на президента; електори тільки сповнять свій обовязок, віддаючи свої голоси на кандидатів своїх партій.

Є чотирох головних партійних кандидатів на президента.

Республіканський — Воррен Дж. Гардинг.

Демократичний — Джеймс А. Какс.

Фармерсько-робітничий (партія нова, зближена до соціялістичної — Парлі П. Кристенсен.

Соціялістичний — Юджін В. Дебс (досеелі сидить в тюрмі в Атланті, Джорджія, за переступлення воєнних законних приписів).

З причини, що робітники і фармері є дуже слабо політично зорганізовані як кляса, кандидати фармерсько-робітничої і соціялістичної партії не мають виглядів на успіх.

Головна боротьба і гра відбудеться між кандидатами республіканців і демократів.

Обі ті партії є старі, зорганізовані; мають за собою політичну минувшину; мають вироблену партійну інтелігенцію і адміністраційну партійну машину, а вкінці пресу і гроші.

Отже в сьогорічних виборах як і в попередніх від часу Линкольна є питанне: Хто виграє, республіканці, чи демократи?

Кождий американський горожанин і кожда американська горожанка нині питаеться: **Гардинг чи Какс?**

А коли поговорите з ними, то переважно почуете, що вийде Гардинг. І то ще звичайно кажуть, що Ганрдинг вийде великою, подавляючою більшостю.

Стрінете Американця небогатого, що заробляє 50 долярів тижнево; спитаєтесь його, за ким він, а сей скаже: Очевидно, за Гардингом!

Чому? — спитаєтесь. Таж ви не богач! А республіканці богачі, а демократи бідні!

Сей на те скаже:

— То правда, що республіканці богачі, але про демократів то годі щонебудь сказати, чи вони богаті чи бідні! Передше вони стояли за біднійших проти богатих, але дві каденції панування (8 літ адміністрації) їх так здеморалізували, що вони гірші від республіканців. Вони вели війну і за час війни видали 35 міліярдів долярів; республіканці намножили наживників (прафитирів); вони наживили міліонерів; вони зробили дорожню; вони піднесли податки і наложили навіть на бідних; вони обіцювали великі річи з війни, а як вона скінчилась? не скандально? Вони показались неспосібні до адміністрації державою. Крайно здеморалізували ціле громадське і господарське життє в краю; знищили і здеморалізували свою партію, нехай же ідуть на відпочинок! **Треба нового адмінітраційного апарату;** нових людий, спосібних, розумних бізнесменів, а не самих політиків і теоретиків, як Вилсон, що вміе обіцювати золоті гори, а нічого не вміє перевести в життє!

— Отже не хочете Какса?

— Ні, бо то продовженне Вилсонової політики!

— А гадаєте, що Гардинг буде ліпший?

— Так, гадаю; а скажу вам, чому. Перша річ, республіканці схотять показати, що вони ліпші від демократів і все те, що за них було злого, вони старати-муться направити, аби здобути собі симпатії народу. Треба вам знати, що всі трости в руках республіканців, отже вони нераз на злість робили демократам, аби їх показати в злім світлі, і викликували всякі промислові кризи, безробіттє, дорожню і т. д. Тепер вони, аби помогти своїй партії, гадаю, будуть робити противно; зменьшать дорожню бодай на артикули поживи і будуть намагатись підбити вартість доляра, аби зблизити її до вартости передвоєнної.

— Але в кождім разі се партія реакційна, яка не буде дбати про поступ народу і краю!

— В області промислу і науки вона мусить дбати про поступ, хоче чи не хоче, а в области політичного освідомлення то ліпше, коли є при власти партія, про котру ми знаємо, що є реакційна, ніж така як демократична, котра блофує, що не є реакційною, а в дійсности є реакційною, а тільки своїм блоферством здержує поступ в політичнім освідомленню мас. Правду казати, такої партії як демократична непотрібно, бо то є самодурство. Ліпше, най вона впаде, а на її місце виросте нова, дійсно демократична і поступова, оперта на принципах і під кермою ідейних людий. А се так довго неможливе, поки вона при власти і дурить людий своїм демократизмом і Вилсоновими „спічами" про „демократію" і „гуманність". Нехай вже раз вступиться і лишить чисте поле для нової, дійсно ідейної партії, яка принесе відродження американській нації; створить нову добу в її історії; дасть новий напрям і нове життє.

— То ви не є республіканець, а будете за республіканцем голосувати?!!

— Так, я демократ, а голосувати-му за Гардинга! Я вважаю, що демократична партія впала і треба нової, до якої ми дійдемо через поваленне адміністрації демократичної; а що її можна повалити через підперте республіканського кандидата, отже я його підпираю.

Отакі бесіди тепер можна почути.

Крім внутрішних питань американських в тій виборчій кампанії грає визначну ролю також **заграничня політика.**

Ходить о те, чи Америка має вступити до Ліґи Народів, чи ні.

Демократи, ідучи за Вилсоном, хотять, аби Америка вступила до сеї Ліґи за всяку ціну; а республіканці є за вступленнем тільки із застереженнем, що Ліґа Народів в заграничній політиці Америки не має голосу, а зокрема у справі участи Америки у війні, аби Ліга не могла вторкатись до сеї справи, але щоб се осталось виключним правом Конгресу Злучених Держав.

В сій справі опінія американського народу є поділена, але видно, що за республіканськими поглядами є значна більшість, яка вважає, що стояти при неоспоримім праві Конгресу Злучених Держав виповідати війну другим державам, обороняє традиційні засади політики американського народу, котрий через свої провідників все заявлявся за тим, що він є самий суверенним господарем у себе дома, а також лідером на американськім континенті, а до европейських спорів та інтриг не хоче мішатись.

* * *

Дійсне лихо американської політики не в демократичній партії і не в Лізі Народів, але загалом в **партійній адміністрації** і в тім що **президент** має завелику власть.

Державою повинен правити цілий нарід через своїх вибранців, через парламент, який повинен покликувати правительство. Таке правительство не повинно бути партійне, але міжпартійне, а ціла державна (адміністраційна) машина повинна бути цілком безпартійна, а відзначатись тільки фаховим образованнем і знанием.

Тоді таке правительство і така адміністрація служать народови.

Колиж власть в краю має президент, який є лідером одної партії, і він собі самий, без парляменту, покликує правительство, одвічальне перед ним, і добирає адміністраційну машину, — то виходить таке, що **одна партія перебирає цілу державу в аренду на якийсь час,** і так господарить, аби було добре партії, а особливо її лідерам, а не цілому народови, якого партія є тільки одною складовою частию.

Се є найбільше недомаганне в суспільнім і державнім життю Америки, яке американський нарід мусить старатись як найскорше усунути у своїм власнім інтересі.

Щодо **Ліґи Народів** то по правді не повинно ходити о спір про ріжні застереження, але о се, **хто буде господарити в тій Лізі Народів.**

Як будуть господарити нею ріжні заборчі европейські і азійські королі і цісарі, то Америці годі там належати, хотяй би з не знати якими застороженнями. Але як буде господарити Америка, то нею їй застороги?!!

По правді, Ліга Народів дуже красна річ, але покищо вона тільки красна на папери.

Що то за Ліга Народів проти війни, як там належить Польща, котра нападає, грабить і рабує безкарно сусідні народи?

Або Румунія, котра теж, не питаючись Ліги, веде свою заборчу війну?

Значить, що в тій Лізі тепер дозволений злочин, обманство і шахрайство, отже очевидна річ, що до такої Ліги Америка не повинна належати.

Однак, як би там панували засади справедливости, права і правди, то не було би причини Америці противитись належати до тої Ліги.

В дійсности тільки Англія і Америка вміди і вміють стояти за засадами міжнародного права і справедливости, отже, коли би засади тих двох держав панували в Лізі Народів, так вони повинні там остатись і бути її лідерами, а колиб другі держави ті засади нарушували, то повинні бути викинені з Ліги і покарані, а як би се не вдалось, то Англія й Америка не повинні з такою Лігою мати нічого спільного.

Справа ясна: або пошанованне права і міжнародня справедливість англійсько-американська, або таке єзуїтське шахрайство, якого допускається Польща підпирана урядом Франції і Вилсоном.

Коли справа поставлена ясно і коли політика є отверта і рішуча, то вона успішнійша і скорше доведе до ладу, ніж крутарська.

* * *

По надходячих виборах республіканці, як виграють, будуть старатись завести деякі зміни, але вони не будуть великі ані надто важні.

За великі зміни нарід мусить вести боротьбу більше серіозну ніж сеся, яку ведеться при помочі партійної агітації в часі виборів.

Та агітація може тільки дати почин і заохоту, але дійсну засадничу боротьбу за засадничі зміни суспільного і державного ладу в Америці треба вести в часі спокою довгою систематичною працьою та організацією.

ПРО ЗНАЧІННЄ НАУКИ.

(Тема промови на „Підкарпатській Руси").

Наука — се великий скарб для кождого народа. А тим більше для нас, Підкарпатських Русинів, які були в 600-літній неволі. У своїх віршах каже народний писатель Іван Франко:

Ворог батько, ворог мати,
що не вчили сина,
і піде він в світ блукати,
як та сиротина.
Як між павами ворона
поваги не має,
так невчений в товаристві
голову схиляє...

Вся мудрість розумних людей з цілого світа зібрана у книжках. Увесь досвід життя Підкарпатського народа за 2000 років записаний в нашій історії. Школа при помочи учителів отвирає очи народа. Так, як невидючий (сліпий) чоловік провидить і побачить сонце, так наш народ темний, неписьменний, — воскресає, відроджується, оживає, коли дійде до него сонце науки. Другі народи вже століття вчаться на своїй рідній мові. А ми, Підкарпатські Русини, аж тепер досягли того, що можемо вчитися не лише своєї азбуки, але й усіх світових мудростій у своїй рідній мові. А добре знаємо, що наша рідна мова прекрасна, що богато чужинців вчиться тепер нашої мови. Отже наші школи — се велике добро! Наші браття за Карпатами вже давно це зрозуміли і взялися горячо за просвітну працю, і не дивуймося, що там український народ вже піднісся, що здобував свої народні права. І ми підіймемося при помочи рідної школи; вона нас виведе між люди!

Марійка Підгірянка.

ТЕРПИ, ГАЛИЧИНО!

Ляхи враз кричали, що він мов собака
проклятий гайдамака.
Від престолів повінь проклонів сплинала
на нього, радикала...
Москалі гонили його як одинця,
невіру мазепинця.
Аж стежа австрійська на нього злетіла,
вхопила москвофіла.
А як Талергофу опускав ворота,
вже везли ідійота.
Тепер сидить собі в Ґмінді у шпиталю
без згадки, без жалю...
Тай приймае кари в сіток огорожі
і людські і божі.
І всі тії кари за одну провину:
що любив Україну...

23. 9. 1918.

ЯКУ ПОМІЧ ДІСТАЮТЬ УКРАЇНСЬКІ ПИСМЕННИКИ?

Львівські українські часописі подають таку нотатку:

З Наукового Товариства ім. Т. Шевченка.

Дня 20. липня с. р. уповажнена Комісія Виділу Наукового Товариства ім. Т. Шевченка розділила 25.000 польських марок титулом одноразових підмог з фонду „Союза Українських Журналістів і Писменників". Підпомогами у висоті 1000—2000 пм. наділено двайцять осіб, а іменно: д-ра Богдана Барвінського, Вячеслава Будзиновського, Михайла Возняка, Володимира Гнатюка, Миколу Голубця, д-ра Ярослава Гординського, Володимира Дорошенка, Кирила Кахникевича, д-ра Філярета Колесу, д-ра Мирона Кордубу, д-ра Івана Крипякевича, д-ра Володимира Левицького, Антона Лотоцького, д-ра Івана Раковського, Юрія Рудницького, д-ра Іляріяна Свєнціцького, д-ра Романа Цегельського, Степана Чарнецького, д-ра Василя Щурата, Михайла Яцкова.

* * *

Двайцятьпять тисяч польських марок, то є **понад 100 (сто) долярів.** Коли їх поділити на 20 осіб, то випаде по 5 (пять) долярів на одного. А коли зважити, що ся запомога є може на цілий рік, то місячна підмога українським писменникам випаде по сорок кілька центів на одного.

В Америці се виглядає дивне, але не гадайте, що і в старому краю є така велика ріжниця! Не гадайте, що за 40 центів американських може вижити у Львові місячно один чоловік, що се бодай яка-така поміч в біді!

Ні, се жебрача поміч! Се жебрача поміч тим, що ціле своє життє і знаннє і талан посвятили для народу, а діждались за се жебраного хліба і холоду.

По теперішній революції в Росії принявся спосіб називати інтелігентів буржуазією. І в Росії є рація, бо там інтелігенти, а особливо писменники, журналісти і редактори були богаті люди, буржуї. Але за Москалями по малпячому і деякі Українці задурманені московською большевицькою дурійкою повторяють се та допикуються „буржуазії" серед своєї інтелігенції, та по малпячому її так називають як Москалі свою. **Але по правді серед української інтелігенції буржуазії нема, а вже просто смішно є говорити, що є буржуазія серед нашої галицької інтелігенції.**

Ціле українське культурне життє в Галичині було давлене Поляками і виростало тільки з рідних сил з народу. Уся українська інтелігенція в Галичині була бідна. **Се по правді не є буржуазія; се був — пролетаріят.** І лише несовісний чоловік може називати галицьку українську інтелігенцію „буржуазією".

От подана в горі запомога найліпше вказує, яка то наша „буржуазія" в Галичині!

Се жебраки, не буржуазія!

Таку поміч, як вони дістали всі разом на один рік, неодин американський Українець міг би сам один їм післати.

Тепер порівнайте, яку вони дістали поміч від української громади, а яку вони дали праці для української громади!

Кождий, хто був в Галичині і знає згадани в горі людий, знає також добре, що варта була і що вартує їх праця для Галицької України.

Се праця велика і величезна. Грішми її не заплатити, а працю таку можуть віддати народови лише ті, що люблять його серцем і душею.

Прикра річ писати Українцям про нужду своїх писменників, але написати треба, аби ми в Америці знали, що в нашій Галичині нема нині богатих ні достатніх наших братів. Всі зійшли на нуждарів і всі працюють далі в нужді, а мимо того не піддаються Ляхови-наїзникови, але виборюють і боротьбі.

Тому не кидаймо бодай каменем на них як не поможемо в нужді, то бодай не називаймо їх буржуазією, бо ті, що називають українську інтелігенцію буржуазією, для українського народу не зробили ані одробинки стільки, що зробили ті, котрих вони прозивають буржуями, та що вони і в душі не зазнали тієї нужди і горя, яке зазнали ті, котрих вони прозивають буржуями.

ПРОФ. ГРУШЕВСЬКИЙ МАВ ПОБАЧЕННЄ З МАСАРИКОМ.

Ляцькі переслідування на Гуцульщині.

(Власна кореспонденція „Свободи").

Прага, 24. вересня, 1920.

Дня 21. вересня с. р. проф. Грушевський мав побаченнє з президентом чеської республіки Масариком в справі надужить яких допускається чеська погранична сторожа на галицькій границі. Утікачі, які з Галичини вікають за чеську границю на Підкарпатську Україну, не перепускаються чеською жандармерією, завертаються назад, або навіть віддаються польській жандармерії в супереч міжнародного права. Навів для ілюстрації такий автентичний факт, оповідженний самим потерпівшим перейшовшим при кінці серпня щасливо польсько-чеський кордон і вже на третім селі він був затриманий чеським жандармом, котрий повів його назад на границю, щоб віддати польській жандармерії. Арештований випросився тільки, щоб його лишили самому віддатися польським жандармам, а не віддавали його їм безпосередно. Чеський жандарм довівши його до границі лишив його, але загрозив, що коли він вернеться на кордон, то його „пустять у тунель" — себто віддадуть польській сторожі, яка стереже зелізничого тунелю. Він був арештований польськими жандармами і відісланий до Львова, звідки втік тільки щасливим припадком. Оповідав, що такі випадки довелось йому чути і від иньших, і що дехто з арештованих і виданих таким чином були Поляками розстріляні.

Проф. Грушевський просив президента вглянути в такі факти і взагалі дати дотичним властям поученнє, аби з огляду на страшні переслідування українців польськими властями на Підгірю утікачам можливо улекшено проживок на Підкарпатській Україні. Президент запевнив, що все можливе буде в сім напрямі зроблене. Заявив, що по давньому дорожить безпосередній стик Чесько-Словацької республіки з самостійною Україною — незалежно від форми, в якій би уложилась єє самостійність, чи федерації чи незалежности. Але в давній політичній ситуації не має великої надії, щоб Галичина була вирвана з польських рук якоюсь інтервенцією антанти, з огляду на сильну піддержку, яку зараз Польща має від Франції.

Уповажені від гуцульського комітету в Чехо-Словаччині оповідають драстичні річи про польський терор який і так не вгавав цілий рік на Гуцульщині, а тепер з новою силою відновився з нагоди переходу через Гуцульщину за чеську границю військової групи під проводом ген. Кравса. Визнаєте це, що після того як більшевицький наступ в Галичині зломився, значна частина Галичан — старшин і вояків відділилась від армії Павленка, не бажаючи наступати на червоне військо і під проводом ген. Кравса, в числі коло 1.500 перейшла на чеську територію 30. серпня. І по всій тій дорозі, по котрій пройшла група Кравса, Поляки повели страшну нагінку на місцеву укр. людність „за спочутє групі Кравса". З кулеметами окружають гуцульські села, забирають худобу і всяке майно. Бють буками — дають по 25 нерозбираючи старих і хорих, жінок і дівчат, арештують і вивозять. Свідоміщі люде мусять виходить через ще за границю або ховаються по горах, поки не потисне зима.

Настрій одначе завзятий, готові все перетерпіти, але не піддатись. Зносять терпеливо знищенне маєтку, знущання й побої в переконанню, що польське панування таки не утримається.

І МОСКАЛІ ЗНАЮТЬ, ПРО ЩО ЛЯХИ ДУМАЮТЬ.

Англійська пресова агенція „Вайрлес Прес" переловила большевицьке радіо, яке вислав Ленін, Троцький і Брусілов до старшин і жовнірів армії ген. Врангеля, де большевицькі лідери взивають членів білої армії кидати свої ряди і переступати до червоної армії. Відозва має два інтересні уступи. В першім уступі закидають большевики Врангелеви, що він „роздаровує" три четвертих частин Росії чужинецькій коаліції, аби тільки удержатись за всяку ціну при владі", а другий уступ дослівно звучить: **„Невже не стає вам тепер ясно, старшини і вояки армії Врангеля, що ваші зусилля є безцільні, а результати ваших жертв можуть вести хиба на користь польських панів, які тільки про се одно думають, аби удержати в ярмі неволі Східну Галичину?"**

МАНУЇЛСЬКИЙ.

Д. З. Мануїльський, Українець, родом із села Святець, кременецького повіту на Волині, селянин, з сімї волосного писаря, родився 1883 р. Завдяки заходам сільського учителя, що помітив у хлопця живий огник, удалося Мануїльському попасти до острожської ґімназії. Тут вперше відчув нерівність в істнуючому політичному й соціальному ладі, зіткнувшися з синками польських обшарників.

За свою революційну діяльність вилітає після ревізії з ґімназії. В цім часі засновує Мануїльський перші революційні гуртки на Волині — в Староконстантинівському повіті, ширячи серед них літературу Р. У. П. („Рев. укр. Партії").

В 1904—5 рр. працює Мануїльський в петроградських організаціях, як член агітаційної колеґії петроградської большевицької організації, з початку 1905 р. в Кронштадті в нелеґальних військових організаціях і після збройного виступу матросів в літі арештовується, попадає в кронштатську кріпость, потім на заслання. В дорозі до Якутської области втікає, добирається до Київа й тут знову провадить роботу серед війска. Вкінці виїздить до Парижа, де працює в партійній пресі під псевдонімом „Іван Безродний". На початку революції вертає до Петрграду, де спершу займае посаду члена міської управи, потім заступника нар. комісаря харчових справ, вкінці бере участь в мирових переговорах на Україні в 1918 році.

Тепер — член Центр. Комітету комуністичної партії України й нар. комісар земельних справ.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ВІДКЛИКАННЄ.

Отсим подаю до загальної відомости всім інтересованим, що поміщене в „Українських Щоденних Вістях" чч. 162, 163, 164, 165 і 166, оголошенне в справі о. Івана Палія, а мною підписане, було не лише неправдиве але і злобне, що отсею дорогою я відкликую і заперечую. 27-29

Максим Вересюк,
35 Schalk St., Newark, N. J.

В НАШОМУ КРАЮ.

Прибувша до Відня наша визначна львівська громадянка росказує таке: Львів цілий майже всеціло приготовлений на прихід большевицької армії. Можна сміло сказати, що добрі дві третини польської інтелігенції вже покинули нашу столицю і з родинами та домашною обставиною виїхали на Захід. Всі уряди і банки евакуовані. Намісництво перебуває в Кракові. В місті завмер торговельний і товаровий рух. Багатша і спольонізована жидівська буржуазія також виїхала. З Українців всі остають на місці. Львів цілий окружений стрілецькими ровами і обснований дротяними загородами. Але всі переконані, що до бою під Львовом не прийде, так, к большевицькі операції сконцентровані в районі Варшави і коли Варшава впаде та одночасно підсунуться большевицькі частини, які тепер находяться в районі Люблина, на лінію Висли, то тоді автоматично наступить заєм Сх. Галичини большевиками з півночи і північного сходу по Перемишль і лінію Сяну. На відтинку Бродів оперує т. зв. дика большевицька дивізія, яка в останніх днях заняла Мости. Далі на півдні, на подільському фронті стоїть червона галицька армія. Тернопіль вже занятий нашою галицькою армією і команду міста держить от. Горук, один із вождів давних У. С. С. Всюди в районі гал. черв. армії царить взірцеви лад і порядок. Армія Петлюри загнана у кут між Дністром і його лівобічними допливами. Загально всі думають, що її стріне після польської катастрофи дуже сумна доля, тим більше, що рамія — повидимому, складається з дуже непевних елементів, які говорять не по українськи тільки здебільшого по російськи, рабує селян і всім доскулює реквізиціями. Галицькі стрільці, які ще в складі армії Петлюри виходилися, тепер вже всі повтікали домів. У Львові видно на улицях богато українських однострої з тризубами на шапках. Адміністрація на Поділлю, по цій стороні фрноту, силою факту також вже перейшла у руки місцевих українських чинників, бо польські старости і комісарі винеслия хильцем з нашого краю давно. До Львова раз враз наїзджають ріжні польські політики з Варшави і стараються притягнути Українців до „згоди". Та зустрічаються, очевидно, з одностайним прийомом. Ніхто з Поляками не хоче говорити. Наша бідна, так любо мучена Ляхами Країна з нетерплячкою жде остаточного визволення із кровавого ярма та вірить, що тим разом — це вже буде остаток польського панування над нами. Майбутні переходи під владою нового окупанта нікого не лякають.

(„Укр. Прапор").

ПОЛЬСЬКІ СОЦІЯЛІСТИ І АНҐЛІЙСЬКА ПАРТІЯ ПРАЦІ В СПРАВІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

Між анґлійською Партією Праці і польською соціялістичною партією наступила виміна думок про загальне політичне положення, а між иншим також в справі Східної Галичини. Секретар анґлійської Партії Праці (Лайбор Парти) висловив своє враження, що між Польщею і Росією, а також між ППС. (польська партія соціялістична) і загальним тілом робітничих і соціялістичних кругів Европи істнує непорозуміння. Між иншим запитує Лайбор Парти польську соціялістичну партію, чи Польща має намір визнати цілковиту незалежність Східної Галичини в межах її етнографічних границь.

На це відповів центральний екзекутивний комітет ППС., що не можна індентифікувати польського уряду, який є коаліційний, з ППС. і що ППС не є управляючою партією, та не може поносити відповідальности за виступи й поступки уряду.

В справі незалежности Східної Галичини, Центральний комітет ППС. заявляє анґлійським робітникам, що по раз перший чує ту пропозицію, що Східна Галичина це край мішаний під національним оглядом, що вона не становить відрубної етнографічної цілости, що штучне створення незалежної Східної Галичини булоби балканізацією полудневого Сходу Европи, що вкінці плян створення такої держави видається ППС. неможливим до переведення, бо Східна Галичина становить надто малу теріторію для самостійного економічного життя. А що Польща не може віддати Східної Галичини Росії, ані не можна рішити судьби Східної Галичини в дорозі порозуміння з українським народом, бо нема вільної і независимої України, то... ППС. не дає ніякої відповіди на анґлійське запитання в справі Східної Галичини, а властиво мовчки спробує становище польських буржуазних кругів, це є займає те становище, що Східна Галичина мусить полишитися при Польщі.

Відповідь ППС. на запитаннє Лейбор Парти є документом несоціялістичної політики ППС. З цеї відповіди слідує, що ППС. нехтує пролетарське право народів на самоозначення відносно до Східної Галичини.

Проти становища анґлійської імперіялістичної буржуазії займає Лейбор Парти вороже становище. Вона йде рука в руку з ірляндським визвольчим рухом. Противиться карним експедиціям до Ірляндії і вимагає від свого уряду права на самоозначення для Ірляндії. Цілком инше є становище ППС. супроти Східної Галичини.

Запевнення ППС., що вона перший раз чує про домагання незалежности Східної Галичини, що не можна прийти до порозуміння в цій справі з українським народом, бо нема вільної і незалежної України, полягають на неправді. Від самого розвалу Австрії ППС. чинно попирала військову виправу на Східну Галичину, боролася і проти уряду Східної Галичини і проти уряду цілої України і цим своїм поступком причинилася, що досі Україна не має миру й ладу. Вкінці ППС. не хоче допустити до „балканізації" полудневого Сходу Европи, забуваючи при цьому, що на Балкані після довгих крівавих воєн національний прінціп таки взяв верх.

Марійка Підгірянка.

НА ЕВАКУАЦІЇ.

У шпиталі в Гмінді, де є немовлята,
все біла кімната.
Білі колисочки, білі пеленочки,
лиш нема матіночки...
Запалі очка, зівялі личка
тільки тануть, мов свічка.
І тануть і вянуть, мов листочко з гиль-
тільки ростуть могилки [кн,
Цвітом невкрашені, слізми незрошені,
наш доробок в чужині...

23. 9. 1918.

КАНАДІЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗБИРАЄ УКРАЇНСЬКІ ПАМЯТКОВІ РІЧИ.

Канадійський університет в Саскатуні в провінції Саскачеван, оголосив таку оповістку:

АПЕЛЬ ДО УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСТВА.

Минуло вже два роки як в Саскачеванськім Університеті уформувався комітет Етнольоґічного Музею. Сей комітет є в злуці з Університетським Історичним Товариством, якого цілю є збирати інтересні річи ріжних народностий, прибувших на сей континент. Річи можуть бути ті, що піоніри сего краю привезли зі Старого Краю і заховали дотепер, або інтересні річи, (як убрання, вишивки і т. д.) уживані на початках їх господарки в Канаді.

Музей наш розростається вдоволяючо. Межи річами інших народностий знаходяться також річи українські. Але їх, як і других, є ще дуже мало. Апелюємо отже до українських товариств, драматичних кружків і всіх одиниць, які чують себе Українцями і бажають разом з нами задержати свої традиції в памяти будучих поколінь, щоби нам помогли колектувати річи пожадані в музею.

Коли колектор не може розстатися з предметом без нагороди, нехай напише до нас, подаючи ціну предмету, а ми відпишемо, чи маємо на се фонди. Ще ліпше, колиб кількох зложилось і купило вартісну річ українського характеру і подарувало її до музею. При висилці річий проситься в кождім случаю подати імя і назвиско колектора і властителя предмету. Також дуже вдячні будемо, коли подасться важнійші інформації, дотикаючі присланого предмету. Прим., з чого зроблений, хто зробив і т. д.

Імена всіх, що подарують, визичать, або продадуть нам річи до музею, також імена всіх колекторів будуть записані і задержані навсе в книзі музейній.

Поможіть нам зарепрезентувати в музею Саскачеванського університету всіх українських поселенців в Канаді і Злучених Державах.

Кошти пересилки платимо в кождім случаю. Пишіть по українськи на адресу:

John Yatchew,
Chairman, Ethnological Museum Committee,
c/o University, Saskatoon, Sask., Canada.

ВИСКАЗИ РОЗУМНИХ ЛЮДИЙ.

Як свічка не може горіти без огню, так чоловік не може жити без духової сили. Дух жиє в усіх людях, але не всі люди його знають. Радісне життє, хто знає живучого в нім духа, а нещасливий, хто того не знає. — Браманська мудрість.

Голос пристрастий може бути сильнійшим ніж голос совісти, однакож голос пристрастий зовсім инший ніж той спокійний голос, яким говорить совість. І хочби як пристрасти сильно кричали, то все вони таки падають ниць перед тихим, спокійним і твердим голосом совісти. Бо тим голосом говорить вічне, божественне, що жиє в чоловіці. — Чанінґ.

Краплля падаючи в море — стає морем. Душа, що єднається з Богом — стає Богом. — Анґелюс.

Коли чоловік висказує якусь правду, то се не значить, щоби та правда походила від чоловіка. Всяка правда від Бога. Вона тілько переходить через чоловіка. Колиж вона переходить через сего, а не другого, то лише тому, що сей чоловік зумів стати настілько прозорим, що вона може через него перейти. — Паскаль.

Все живе боїться мук, все живе боїться смерти. Пізнай самого себе не тілько в чоловіці, але і в усякім живім сотворінню і не убивай, не спричиняй терпіння і смерти. Все живе хоче того, що і ти; зрозумій же себе самого в усякім живім сотворінню. — Буддийська мудрість.

Нема такого злого діла, за яке карався би тілько той, хто його зробив. Ми не можемо себе так відокремити, щоби те зло, котре в нас є, не переходило на других людий. Наші діла, добрі чи злі, як і наші діти: живуть і продовжають роботу вже не по нашій воли, а самі собою. — Джордж Еліот.

Не про те дбай, кілько маєш почитателів, але яких маєш. Немило, коли не подобаєшся добрим людям, але не подобатись дурним — дуже мило. — Сенека.

Заводити лад в других людий дуже легко длятого, що коли той лад буде злий, то лихо буде не тобі, але їм. — Толстой.

Закон рівности всіх людий містить в собі всі моральні закони. — Карпентер.

Крапля за краплею і наповняється ведро. Так і чоловік наповняється цілий злом, хочби він збирав його дуже потрошка. — Джамапада.

Засади, після яких жиє одиниця, називаємо моральностю. Засади, після яких жиє суспільність, називаємо законами. Засади, після яких жиє держава, називаємо конституцією. — Горн.

В моральности чоловік стоїть перед законами, які сам постановляє; в релігії чоловік стоїть перед Тим, що дав закони. — Кант.

Чесні люди не бувають богаті. Богаті люди не бувають чесні. — Ляо-Тсе.

Штука — се вираз почуття перед всім гарним і взнеслим; релігія є виразом почуття перед всім божеським. Штука і релігія випливають з одного жерела: з почувань чоловіка. Найширшою в світі річию є релігія і тому її вплив на виростаючого чоловіка повинен бути рівно широкий. Та на нещастє найкрасші релігійні впливи у вихованню звужується тим, що більшу вагу кладеться на неконечні людські річи, а легковажиться конечні, божеські. Всеж лишається правдою, що релігія є найважнійшою річию в життю чоловіка, а тимсамим є вона найважнійшим чинником в тім духовім окруженню, серед якого вихованнє дитини відбувається. — Горн, „Фільозофія виховання".

Просвічений чоловік не знає всього, але знає, як і де щонебудь знайти. Він не є енциклопедією, в якій зложена вся наука; він є сильним розумом, який має способи для дохоження знання. Просвічений старається дійти всього про кожду справу, а щобудь про найбільше річий. Деякі правди він знає, а для приняття инших правд він готовий. А хоч сам набирає вправи і знання, то однакож готовий приймати і знаннє других. — Тамже.

Зладив П. С.

RUSSIAN LAND AND POLISH MEN

Not in ethnic Poland, but in the vast non-Polish "Eastern Borderlands"—in Lithuania, White Russia, East Galicia, and the Western Ukraine—lies the latifundia of the Polish nobility; it is this which imparts to Polish imperialism its peculiar meaning and importance, and puts its stamp on Polish policy. The estates of Polish big landowners in the whole of ethnic Poland cover only about 5,000,000, in the Eastern Borderlands 11,000,000 hectares (about 40,000 square miles, i. e., an area approximately half that of Great Britain); in East Galicia alone, about twice the surface which they cover in the whole of Prussian Poland; in White Russia more than in the whole of late Russian Poland. Even proportionately, the big landed estates cover a wider area in the Eastern Borderlands than in ethnic Poland. Big landowners, not including public bodies (the State, the Churches, monastic orders, etc.) own—

In Poland:

	% of the land
In Russian Poland	34
In Posnania	36
In West Prussia	22
In West Galicia	24

In Lithuania and Western Russia:

In Lithuania and White Russia (Kovno, Grodno, Vilna, Minsk, Mogilev, and Vitebsk)	45
In the Western Ukraine (Volhynia, Podolia and Kiev)	40
In East Galicia	29

But mere acreage is not all. The soil of ethnic Poland, mostly poor, cannot compare with the black soil of East Galicia and the Western Ukraine., which, for natural fertility, is unequalled in Europe; the woods of ethnic Poland cannot compare with the immense forests of Lithuania and White Russia. Beyond the eastern border of ethnic Poland, the Polish magnates have established and developed their princely fortunes; and for their sake once before have ruined Poland's strength, finally to betray her cause at Targovitsa, in 1793. At the present day, there are at least two Polish Counts who own about 100,000 hectares each in Ukraine.

In the Baltic Provinces, where the landowners are German barons but the peasants are Letts or Ests, Hindenburg, in the summer of 1918, proposed to secure the position of the Junker barons by settling German peasants, by preference war invalids, on their estates, on "German land," as the Germans used to describe the estates of their nobles in non-German land. The barons were to give up one-third of their land for colonization, and the Germans settled on it were to supply a "White Guard" for the remaining two-thirds against the land-hungry Letts and Ests, and a military garrison to uphold German dominion over the country.

The position of the Polish nobles in Western Russia and Lithuania closely resembles that of the German barons in the Baltic Provinces*). Similar circumstances produce similar policies. Hardly had Poland re-arisen when the programme of settling Polish peasants on the big landed estates in the non-Polish Eastern Borderlands was put forward. In December, 1918, Mr. S. Grabski came to Cracow as emissary of the Polish National Committee, and asserted that the war aims of the Allies implied "the reconstruction of a great, re-united Poland in her historic frontiers, as has been declared by M. Clemenceau." The National Democrat *Glos Narodu*, commenting on the declaration, remarked that "every question... is now dominated by the problem of Poland's future frontier... The more favorably this... is solved, the easier will it be to solve the rest; it suffices to point to the agrarian question, which will be simplified to an extraordinary degree if Poland obtains the less populater territories in the East." Still clearer was the programme of annexation and colonization explained in an interview with the *Gazeta Warszawska***) in May, 1919, by another leader of the National Democrats and their standing candidate for the Foreign Office, Mr. Marjan Seyda; his *expose* was coupled with an attack against Great Britain, untrue in its assertions and pefficuliar on the part of a man who had repeatedly received favors from Great Britain:—

"Some of the Allies desire a federation of Lithuania, Latvia, and Esthonia under the League of Nations; Great Britain aims at obtaining a mandate for directing that Baltic Federation. To put her hand on it, and at the same time to establish her influence in the free harbor of Danzig, after having prevented Poland from havin it, this indeed is a good business.

"To realize the scheme, the Lithuanians are played out against Poland... and besides ethnic Lithuania, they are to receive Grodno and the Polish part of Vilna. The more immediate the danger of a Baltic Federation under the League of Nations, the more we must fight to save for Poland at least Vilna and Grodno. Only by extending the Polish frontier sufficiently far to the east shall we have a great and powerful Poland. Only by incorporating in Poland the adjacent territories in the east, shall we have a solid and strong Poland. Then, also, the disappearance of the Polish big landed estates will not entail a disappearance of the Polish nationality, for the peasant from ethnic Poland will take over the land which passes out of the hands of the Polish big landowner. In turn, this removal of a part of the land-hungry peasantry from the overpopulated ethnic Poland will render it possible to carry through a reasonable agrarian reform and will remove the danger of agrarian disturbances. All this proves that the vital, essential interest of Poland demands that the territories in the esat which have a Polish civilization and always have inclined towards Poland, and still incline toward her, should be united with her."

Mr. Seyda did not explain why, if the population of these territories is Polish or inclines towards Poland, peasants would have to be imported from ethnic Poland, to prevent the disappearance of the "Polish nationality."

Such a programme of colonization, no doubt, appeals to many of the Polish peasants, just as the Prussian Colonization Commission was certainly not unpopular among the German peasants whom it settled in Polish country — peasants, on the mere strength of being poor and illiterate, have not got the peculiar claim to virtue which is sometimes ascribed to them. Mr. Dombski, the leader of the Polish Peasants' Party, Under-Secretary for Foreign Affairs (April-June, 1920), and now chief of the Polish Peace Delegation to Riga, spoke as follows in the Polish Diet on April 4, 1919:—

"Southern White Russia, the district of Pinsk and Volhynia, are sparsely populated. They are a newly discovered island which, in the interest of Europe, should be colonized and should be joined to Poland. This would be especially to the interest of the Polish peasants, because there is not enough land in Poland for everybody. Over there, enormous territories open out to us; we shall not take them away from anyone, we shall merely colonize and cultivate land which belongs to Poles (i. e., Polish big landowners). This is not Imperialism, if on land which belongs to Poles a Polish population is settled."

It may be added that these districts are underpopulated, because from them, as well as from Eastern Kholm, a very large part of the Russian population, from some districts as much as 80 per cent., acting in the Allied interest, withdrew in 1915 with the Russian armies—they were told to leave nothing but a desert to the advancing German armies; that these Russian peasants deserve the gratitude of the Allies, but certainly will not receive it from the international gang of so-called "Russian" Bolsheviks, who offer the country to the Poles; that these peasants are gradually returning to their farms to find them frequently occupied by the Poles, who had not acted in the same self-sacrificing manner; that Russia also has a large landless peasant population which certainly has a better claim to Russian soil than imported Polish colonists; that no one considers estates owned by Russians, Germans or Jews in ethnic Poland, Russian, German or Jewish land on which its owners would be free to settle compatriots brought from abroad; lastly that, anyhow, a sparse population does not justify a foreign invasion and colonization. France is becoming more and more underpopulated; Italy is overpopulated. Would this justify an Italian claim to French territory?

In Poland the peasants hold that the local peasantry has a moral claim to the land of the big estate with which it has been bound up since times immemorial. But, in the Borderlands, it is the peasant from ethnic Poland, as conqueror and as a compatriot of the noble landlord, not the local Russian peasantry, who is to have the claim to the land. When, on May 23, 1919, in the Polish Diet, the leader of the National Socialists, Mr. Daszynski, now Polish Vice-Premier, argued that in East Galicia there are 3,500,000 Ruthenes and only 1,500,000 Poles, a peasant member interrupted him: "It is the land which we are concerned about!" "Then you who do not admit the right of the nobility to the land here with us in Poland," answered M. Daszynski," consider the land of the nobility a basis for our dominion.' One would like to hope that office has not changed Mr. Daszynski's views on that point.

When, in July, 1919, an Act of Agrarian Reform was passed by the Polish Diet, the amount of land to be left to individuol big landowners was fixed at more than double the amount in the Eastern Borderlands than in Poland. The Polish Diet never hesitated to lay down the law for lands not assigned to Poland by the Allied Powers, which, according to Article 87 of the Treaty of Versailles, are alone entitled to determine Poland's eastern frontier; in addition, to lay down the law, shaped to fit Polish aims, for lands not represented in that Diet.

"Please consider," said one member "that the Eastern Borderlands, and especially White Russia, are largely inhabited by a non-Polish population and the land would therefore pass into the possession of a non-Polish population, which, of course, could not be excluded from a share in it. By fixing a higher maximum in these countries, we save the land for the Polish nation. When the level of culture is raised, and through Polish immigration Polish colonization is extended, it will be possible to lower the maximum."

Article 16 of the Act excludes from its benefits anyone punished for "seizing land." As all acts of the late Ukrainian Government in East Galicia are declared void by the Poles, Ukrainian peasants, who under that Government obtained land, can now be excluded. On July 3, 1919, the Polish Minister for Agriculture, speaking in favor of the clause, emphasized that it was meant "for the Eastern Borderlands, where we shall have to deal with the handing over of land to aliens." To call the White Russians or Little Russians aliens in the country which they, and they alone, have inhabited since the dawn of history, did not seem humorous to the Polish Minister.

Article 9 of the Statute decreed for East Galicia by the Supreme Council in November, 1919, and published, though a secret document, in the Polish press in December, prohibited "any systematic colonization of East Galicia with settlers introduced from outside." It was received with indignation by the Poles, who previously had been indignant at the Germans doing to them what they were now told not to do to the Ruthenes.

"Our most vital national interest demands," wrote a leading Warsaw daily on December 14, "that the land should pass to Poles. Thus it would be possible to strengthen the Polish element in East Galicia and to retain the country for ver for Poland. The Ukrainian souffleurs, who have found a way to the Entente... have prevented it... It will not be possible to bring up Poles from West Galicia or Russian Poland, but in the best case only to colonize land with Polish peasants already settled in East Galicia. But of these, there are too few for systematic colonization..."

When the Statute was dropped, in December, 1919, which by no means signified a change of view on the part of the Allied Powers with regard to colonization, plans for such colonization were openly put forward in Poland. On Februsry, 1920, a manifesto was published, signed by Mr. Paderewski, General Haller, and others, calling for settlements for war invalids which, 'especially in the Borderlands, would very much strengthen the Polish element... "On February 29, at a meeting held at Cracow, General Haller explained that "the settlin gof war invalids in the Borderlands will encourage the Polish peasants, who hesitate to buy land over there in spite of considerably lower prices, because they are afraid of the foreign element." A military guard for Polish colonization and "democracy" in conquered territories! Mr. Brejski, the leader of the Polish National Labor Party, when, in June, 1920, he was asked to form a Cabinet, made it a plank of his programme tc colonize the Eastern Borderlands with Polish peasants returning from America. In East Galicia Polish colonization is already proceeding on a considerable scale. The Cracow *Czas* published, on June 13, 1920, the following account by Dr. Hupka, a leading authority on agrarian problems:—

"The manors in East Galicia, ruined by the war, are being sold by their owners, who are unable to restore them, to peasants, but only to Polish peasants from the West. For the Polish buyer the price of the best black-soil has been fixed so incredibly low that by selling a cow he can buy three or four acres of land. And the peasants from the West have come in crowds to buy it. Joy filled the heart at the sight of this elemental movement fit to create a Polish majority in that beautiful country. But what was the result? Among the peasants buying the land only too many were unfortunately found who, having bought it for 3,000 marks an cre, immediately re-sold it to Ruthenes for 6, or 7,000... Seeing that the Polish peasant buyers cannot be trusted those who sell the land have now to reserve for themselves a right to preemption in order to secure the land from passing out of Polish possession."

It was a favorite argument with the Poles, when claiming East Galicia in spite of its non-Polish majority, that there was no hostility between Poles and Ruthenes, and that Poland would rule the country in accordance with justice. Such is now their record with regard to the fundamental problem of land. It may be added that the Agrarian Reform Act forbids these so-called "wild sales," which forestall and frustrate reform in accordance with settled principles. But, in East Galicia, special facilities are given for such sales, as they serve the purpose of Polonizing the country.

One naturally watches with regret the disappearance of manor houses, homes of a higher civilization and centres of better agriculture than that of peasant huts, Polish, Russian, or whatever they may be. But if the change has now to come—and no one can doubt it—the agrarian reform must not be made into a weapon of aggressive jingoism, no matter whether it is the jingoism of nobles or of the now fashionable democracy. The colonization of Polish big landed estates in non-Polish land inflicts a greater wrong on the local Russian pesantry than a continued *status quo*; and also on the entire Russian nation, though its present Bolshevik rulers profess to see no difference between one peasant and another. In a letter published in the *Literary Supplement of the Times*, on September 2, 1920, a Polish writer argued that Poland is a highly democratic country, because there are many peasants and few big landowners in the Diet. On the same day, another Pole argued in a letter to the *Westminster Gazette*, that Poland is not a country of landlords, because the peasants own a large proportion of the land in ethnic Poland; of the Borderlands, he said nothing. Neither arguments disproves the fact that the big landed estates are the mainspring of Polish policy and Polish imperialism, in which the Polish peasants have been given an interest by the prospect of cheap land for Polish "garisons" in non-Polish country. After all, the Prussian Junkers and their Colonization Commission did not try to Germanize Prussian Poland by settling German princelings, but by settling German peasants on its land.

Spectator.

(From "The New Europe, September 23, 1920.)

*) Mr. Dmowski, with his usual great political acumen, foresaw, as early as the summer of 1917, that the new Poland might replace Hindenburgn in protecting the interests of the Baltic barons. "The Baltic Germans themselves," he wrote in his "Problems of Central and Eastern Europe" (p. 55), "are afraid of remaining face to face with the Letts, and look for support from outside. That is why, in Courland, now under German occupation, there has appeared among the German upper classes a leaning towards incorporation in Poland."

**) As quoted in the *Slowo Polskie* of May 20, 1919.

ЗАГАЛЬНІ ВІСТИ.

(Продовженнйе зі стор. 1-шої).

краток, що мають рівні права з льордами, яке, яко женщини, не мали до тепер права засідати у висшій палаті парляменту (палаті льордів).

Свою просьбу вислала містографиня Ронда до короля Юрія.

ВИДАТКИ АНҐЛІЇ НА РАТУНКОВІ ЦІЛИ В ПАЛЕСТИНІ.

ЛОНДОН, 23. жовтня.—Британське правительство видало 575.000 фунтів стерлінґів ($2,875.000) на ратункову акцію в ПЛалестині і Сирії, як це сьогодня оголосило правительство.

ЮГОСЛАВІЯ ВІДКЛИКУЄ СВОЄ ВІЙСКО З ПЛЕБІСЦИТОВОЇ ПОЛОСИ.

БІЛГОРОД, 23. жовтня. — Правительство оголосило, що згідно з бажанням Ради амбасадорів, югославянські війска вицофано з плебісцитової полоси довкруги Кляґенфурту.

Переговори йдуть.

ЛОНДОН, 23. жовтня. (Пр. Тел.). — Розмову між майнерами і правительством піднято сьогодня наново і вона має бути продовжувана ще завтра. Є вигляди на скоре покінчення страйку.

ҐЕНЕРАЛЬНИЙ СТРАЙК В АНҐЛІЇ ВІДЛОЖЕНИЙ.

ЛОНДОН, 23. жовтня (А. П.) — Погроза, що зелізничники і транспортові робітники прилучаться до страйку майнерів, не буде виконана на разі. Правительство відновило переговори з майнерами і завтра відбудеться нова конференція межи Ллойдом Джорджом і представниками майнерів, щоби осягнути якусь підставу до порозуміння.

ПОЛУДНЕВА АФРИКА ХОЧЕ ВІДОРВАТИСЯ ВІД БРИТАНІЇ.

КЕЙП ТАВН, (Полуднева Африка), 22. жовтня. — Конрес націоналістів Вільної Держави, який відбувається тутки, приняв резолюцію, яко додаток до засад партії. В ній проголошено самостійну волю народу Союза Полудневої Африки, його право до самовизначення, право відлучитися від Великої Британії або зірвати звязь, яка істнує межи Союзом Полудневої Африки і Великою Британією.

В резолюції сказано одначе, що не зробиться рішаючого кроку в ціли відірвання від Вел. Британії, доки більшість населення не заявиться за тим дорогою референдум.

АЛЬБАНІЯ ХОЧЕ МИРА ЗІ СУСІДАМИ.

ВАШІНҐТОН, 23. жовтня. — Албанське правительство привернуло мирні зносини зі сусідами на всіх боках, як про це доносять сюди урядові звідомлення.

Непорозуміння з Югославією щодо границь віддано під рішенне Ліги Народів. Порозуміннє Грецією наступило на тій підставі, що Греція признала границі після бажання Альбанії на полудни, а Італія опустила Авльону і признала независимість Альбанії.

ПЛИВАЮЧА МІЖНАРОДНЯ ВИСТАВА.

ЛОНДОН, 23. жовтня (Прив. Тел.). — Англія, Голяндія, Франція, Бельґія, Німеччина, Швайцарія, Італія й Еспанія порозумілися, щоби вислати з виставою голяндський корабель Македонія з Амстердаму по цілому світі. Корабель має бути так уладжений, щоб в ньому було доволі місця на предмети вистави, на адміністрацію і інформаційний відділ.

В КАНАДІ ВПАВ СНІГ.

ВІННІПЕҐ, Ман., 21. жовтня. — Верства снігу, груба на одну стопу, розвеселила сьогодня фармерів зі західної Альберти і західного Саскачевану. Осінні засіви зачалися цойно в понеділок, а до обсіву остає ще тисячі акрів.

ЧОРНА РЕПУБЛИКА ГАІТІ.

(З бюлетину Ґеоґрафічного Товариства).

Останними часами в Америці знов заговорено про Гаіті та Санто Домінґо, ті дві републики чорних людий, які є під владою Злучених Держав.

Гаіті або Санто Домінґо називаеться великий остров в західній Індії, недалеко західних берегів Північної Америки. Гаіті, се його давнє індіянське імя і значить те що „висока країна", верховина, а Санто Домінґо назва нова, еспанська. Та окрім того Гаіті називають републику, що займає західну частину острова, а Санто Домінґо се друга република на сході тогосамого острова. Цілий остров з своїми обома републиками має яких 28.000 квадратових миль простору. Сама република Гаіті з двома міліонами населення завбільшки як Масачусетс.

На південнім морі, в країні вічного літа, Гаіті представляється як фантастичний остров з казок тисяча й одної ночи. Прекрасний, розкішний, родючий, обдарений всім добром і красою південної природи. Христофор Колюмб любив його найбільше з усіх відкритих ним земель Америки і охрестив іменем Гіспаніолі, „маленької Еспанії". Те побереже Гаіті, де він перший раз висів на берег, 6-го грудня 1492, він назвав „райською долиною".

Та історія Гаіті така бурхлива, кровава і траґічна, як здається ніякої другої країни на світі. Бодай з того часу, відколи білі люди можуть засвідчити її своїми очима і по нинішний день.

В сам святий вечір 1492 р. розвилася на північнім березі Гаіті „Санта Марія", той корабель, що привіз Колюмба в новий світ. З викинутих на берег дощок і дерева моряки виставили там „кріпость Навідад", перший европейський будинок по сім боці моря. Та недовго він устоявся. Ще Колюмб не вернувся в Еспанію сповістити світови своє епохальне відкриттє, а вже його недобитків з „Санта Марії", що лишилися на Гаіті, вибили Індіяни.

Як відомо, Колюмб вибрався був другий раз в Америку і тоді заснував на Гаіті місточко „Ізабелля", першу білу оселю в Америці. Та сей другий раз він приоув сюди на многих кораблях з цілою купою жовнірів та авантуристів. Воюючи з Індіянами, нові завойовники добились аж до південних берегів острова і там заложили Санто Домінґо, найстарше европейське місто в Америці.

Коли Колюмб і його товариші забирали Гаіті під владу білих людий, то певно ввижалась їм блискуча будучність на прекраснім острові богатства і щастя будучих поколінь. Та не зовсім так склалося. Еспанські авантуристи не хотіли самі працювати, а завдали собі в неволю рабів — Індіян, які жили на острові. Але господарили ними так люто, що Індіяни гинули тисячами і робітників не ставало. Тоді визискувачі спровадили собі нових рабів, нігрів з Африки, котрі більше могли видержати і скорше плодились. Скоро місцеві Індіяни всі вигибли, а нігри-невільники так розмножилися, що числом далеко перевисшили білих землевласників.

Еспанським визискувачам стали завидувати французькі й анґлійські розбишаки та собі замахуватись на остров. Якийсь час Гаіті було поділене поміж Францією й Еспанію і вкінци сама Франція запанувала. Та населенне острова вже тоді творили переважно чорні. Вже півтораста літ тому нігри та муляти (мішанці) перевисшали білих пятнайцять разів у західній частині острова (де тепер република Гаіті), а чотири рази у східній (де тепер република Санто Домінґо).

Французька революція відгукнулась і на Гаіті. В 1791 році невільники повстали і по звиш десяти роках кровопролиття та лютої боротьби скасовано невільництво і признано независимість держави Гаіті. Зразу було се нігерське царство, потім королівство, а врешті република. На якийсь час Гаіті здобуло також еспанську частину острова, але в 1844 році вона відлучилась і стала окремою републикою, Санто-Домінґо.

Історія републики Гаіті, також яко цісарства і королівства, се один безперервний ряд революцій, повстань, горожанської боротьби та насильства. З двайцять осьми володарів Гаіті ледви чотирох добуло до кінця свого уряду. Пятьох забито, а решту силою вигнано з уряду і з краю. Особливо кровавий був рік 1915. Тогочасного президента Ґійома Сема забито і четвертовано на улицях міста. Тоді Злучені Держави заняли остров. Поміж Америкою і Гаіті заключено договір, по якому на острові має сторожити американська поліція, американський уряд має контролю над оружем і амуніцією та американські інжинери мають занятися вичищенєм гаітських міст, мабуть найбруднійших на цілій земли.

МІСЦЕВІ ОГОЛОШЕННЯ.

ТЕАТРАЛЬНІ ПРЕДСТАВЛЕНЯ.

(В сій рубриці містимо оголошення театральних представлень, концертів і забав, не подаючи у них точок програми, імен осіб беручих участь і без довших покликів).

YOUNGSTOWN, O.

Подаємо до відома, що бр. св. Івана Хрестителя, від. 230 устроює БАЛЬ на день 30. жовтня, а в неділю, 31. жовтня відбудеться ПОСВЯЧЕННЄ УКРАЇНСЬКОГО ПРАПОРА відділу 230. Отож запрошується на той баль і до участи в поході, який вирушить з галі Української при 628 Franklin Ave. до церкви, а відтак з церкви з поворотом до галі. Запрошується всіх Українців і Українок з Йонгставн, О. як і з околиць Йонгставн. 29-30

Член неявившийся на се торжество підпадає карі після ухвали.

За добру забаву ручить

КОМІТЕТ.

ПОЗІР! БОФАЛО Й ОКОЛИЦЯ! ПОЗІР!

Подається до відома всім Впов. Товаришам і Товаришкам Українцям та Українкам в околиці Бофало, Н. Й. і подальших плейзах, що в BUFFALO, N. Y. на BLACK-ROCK, 205 MILITARY ROAD STREET, — відбудеться —

ОТВОРЕННЄ НОВО-ВИБУДОВАНОГО УКР. НАР. ДОМУ

З сеї нагоди відбудеться КОНЦЕРТ ЗІ СПІВАМИ в супроводі орхестри, ДЕКЛЯМАЦІЯМИ ТА ПРОМОВАМИ.

На отворение Дому і Концерт запрошуємо Вас всіх Українців і Українок. Прибудьте громадно до нас на се наше свято.

ПРОГРАМА КОНЦЕРТУ:

I.

1. Гимн Американський .... хор мішаний
2. Вступне слово .... п. Д. Шурґот
3. Боже великий єдиний .... хор жіночий
4. Думи мої .... хор мішаний, в супроводі орхестри
5. Зацвила в долині червона калина, дует ....п-ні З. Маскевич і п. М. Шуль
6. Деклямація „До живих, мертвих і ненароджених", Шевченка .... п. Г. Видиш
7. Люблю дивитись, дует .... п-ні Мовчанюкова і п-на О. Видиш
8. Купальний хоровід .... хор міш. в супроводі архестри

II. 124,129

9. Промова .... о. В. Козоріз
10. Далека Ти, а близька нам .... хор міш. в супроводі орхестри
11. Деклямація „Холодний яр", Шевченка .... п-на А. Мидзян.
12. Сольо-спів деклямація „Причина", Шевченка .... п-ні Ю. Мовчанюкова
13. Серед поля широкого, дует .... п. В. Романович і п. М. Іващук
14. Деклямація „Розрита могида", Шевченка .... п-на О. Смик
15. Мово рідна .... шкільні діти
15. Вулиця, Колесси .... хор мішаний в супр. орхестри

Гимн Український.

Хори під управою п. П. Лозинського. Орхестра п. А. Рашея.

КОНЦЕРТ ВІДБУДЕТЬСЯ В СУБОТУ ДНЯ 30. ЖОВТНЯ 1920 Р.

Початок точно о год. 7.30 вечером. По Концерті забава і танці.

КОМІТЕТ.

ПОШУКУЮ ВІЛІЯМА АНДРУСОНА,

котрий прибув з Канади до Рочестер і перебував ту через кілька місяців, а походив з України. Він не мав ніякого заняття, лише проходжувався найбільше коло сальонів, представляючи себе дитективом, арештував ночами пяних людий, носив при собі всяке оруже, револьвер, відзнаку і ланцюх на руки. При сій нагоді я попала в ось-таку пригоду. Року 1919-го старенький мій батько умираючи, лишили у мене $1.300 для мами і семеро малолітних дітий в краю. Але був тут ще в Америці один мій брат, нероба, про котрого через 5 літ не було відомости. Аж тепер зявився і довідався о сих грошах і хотів відобрати, бо сам в Америці 11 літ та цента не має. Я вдалася до суду в тій справі і тоді саме довідався той російський дитектив. Він почав жалувати мене і удавати, що він є наданий судом та хотів взяти гроші і судовою дорогою заслати до краю до кого вони належать. Він при сім показав мені книжку банкову на 16 тисяч долярів і се мене переконувало. Я не думала про зраду і вірила йому, бо я сама вірю в чесність, тому далам йому все до цента, а той тоді забрався з Рочестер. Отже я осталася без цента. Бідна моя родина. Я заробити не всилі, бо перебулам три операції. Отже прошу, если би хто сего птаха бачив, то прошу як найскорше дати знати до найблизшої поліції і сказати про випадок, то вони зараз будуть знати хто він є, бо вони шукають за ним від довшого часу. Так само прошу подати своє імя і адресу, а дістанете нагороди $50. Сей птах є середнього росту, около 160 фунтів ваги, літ 27, на лици червоно-жовтявий, хід поважний, часто ходив до церкви. Хто спостеріг би його в якій місцевости, нехай напише сейчас до мене: JULIA PETRAKOS, 130 Franklin Street, Rochester, N. Y. 28-30

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ.

Оголошення женитьби не приймаєсь. — За одно поміщення платиться 10 центів за стрічку (5 слів), два і більше поміщень 7½ цента за стрічку від кождого поміщення. Після сих цін на дворазове оголошенне з 6 стрічок належить присилати $1.00. Оголошення продажи фарм приймаеться лише такі, коли в них є подана сама річ яка є на продаж, інвентар, запаси, положення і ціна. Рішучо не приймаєсь оголошень з всякими дивовижними описами, висловлювання надмірної прихильности для костумера і нападами на других продавців.

В справі поміщуваних оголошень на адресу „Свободи", не належить запитуватися адміністрацію а писати прямо на таку адресу, яка є подана в часописи. Адміністрація не має обовязку відкривати імен сторін, даючих анонімну адресу.

Пошукую мою жінку, **АННУ СНОВИДА**, зам. Кондратів, з Нараєва, повіт Бережани, Гал., котра перед чотирма роками утікла з Бруклина до Дітройт, Міш., а відтак утікла в незнапу сторону, з мущиною, котрий походить з села Убина, повіт Кам. Струмилова, Гал. Вона забрала зі собою 7-літну дитину дівчину на імя Зофія. Хтоби знав з добрих людий яку відомість про дитину, най донесе на понизшу адресу а отримає нагороду. ALEX KONDRATIW, 46 Clay St., Greenpoint, Brooklyn, N. Y. 8-30

Пошукую **АНДРІЯ ТИХАНСЬКОГО.** Має перебувати десь в Ню Йорку. Хтоби про него знав, або він сам, нехай зволить написати на адресу: EVA WANDZILAK, 198 Ontario Street, Cohoes, N. Y. 28-29

Пошукую своеї сестриниці **МАРІЮ ЯВОРСЬКУ**, зі села Токів, пов. Збараж, Гал. Вінчалась 18. листопада 1916 р. з Онуфрієм Косцюком в церкві Сош. св. Духа в Бруклині і там замешкали. Хтоби о них знав або вони самі зволять ласкаво зголоситися в дуже важній справі до свого вуйка ҐРИГОРІЯ ГУДЗЯК, P. O. Box 172, Point Richmond, California. 29-30

ПОТРІБНО першорядного книговодчика (Book-keeper). Першеньство мають Українці. По дальші інформації проситься голосити письменно на слідуючу адресу: UKRAINIAN CO-OPERATIVE ASS'N, 205 Schoonmaker Ave., Monessen, Pa. 29-30

ПОШУКУЮ посади кореспондента. Володію українською, польською і німецькою мовами, а також пишу на машині у всіх трех згаданих мовах. Голоситись прошу на адресу: I. K., c/o "Svoboda", 83 Grand St., Jersey City, N. J. 29-31

ЯЦКО ДЕМЧУК з Луки, повіт Калуш, пошукує в дуже важній справі своїх шваґрів ФЕДЯ І ОЛЕКСУ ДРАПАЙЛО з тогож самого села. Зволять зголоситися на адресу: 28-30

JACKO DEMCHUK,
Box 526, Vintondale, Pa.

СТАРША женщина, добра ґосподиня, найде місце в домі священика в поблизу Ню Йорку. Листовні зголошення належить висилати на адресу: "POSADA", c/o "Svoboda", 83 Grand St., Jersey City, N. J. 27-29

ЕКСТРА! Конець приїшов для злодіїв і ошустів! Хто Вас обікрав або ошукав? Де твій муж або жінка? Прийдіть зі своїми клопотами до нашого офісу до одинокого українського детектива Михаїла Ґеллес, капітана Резервової Поліції. Приймаємо справи по цілій Америці. Порада даром. Повне вдоволенне. Памятайте на адресу: MICHAEL GELLES, 299 Broadway, New York City — Telephone: Worth 3515. 100—

НА ПРОДАЖ бучерня і ґросерня, добре вироблений бизнес, відповідний для Українця. Ціна приступна, в добрім положенню, на розі, межи Українцями і Славянами. Голоситись на адресу штору: 2136—5th Avenue, Pittsburgh, Pa. 28-29

ПОЗІР УКРАЇНЦІ! Потребуємо ще кількох спільників з капіталом $500. Котрі поїдуть до краю, також маємо місце для тих, котрі позістануть в Америці. Потреба кравців, ковалів, стельмахів, мулярів, шоферів і хтобудь може вступити. Коли чуєтеся правдивим Українцем і хочете вступити яко співділаючий до будуючоїся Торговельної Спілки, прийдіть до нас як найскорше. Не будьте остатним помічником але першим. Зголоситься до офісу: 548 E. 13th St., New York City. 29-32

Певний мущина із Росії, три місяці тому взад утік з моєю женою Марією Лось, роджена в Велешици-Сяиной, повіт Ліско, Галичина. Він є невеликого росту. На голові у него жовтяве волося. Носить жовтаві стрижені вуса. Моя жена такого самого росту як він, тільки тлустійша. В ній на голові волося чорне, очи сиві-голубі. Виглядає як указує фотографія. Привичка у неї, коли говорить, сміло в очи не дивиться, колибаєсь і сміється. Як утікали, то на річи, що взяли з собою, мали чотири пакташки. Хто знає де вони знаходяться або їх винайде, най дасть мені знати а получить добру нагороду. IHNATY LOS, 1301 Bingham St., So. Side, Pittsburgh, Penna. 29

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

НОВИНКИ.

Видатки на виборчу кампанію.

Републиканський Державний Комітет видав урядове оповіщенне, що в часі між 14. червня і 18. жовтня б. р. на виборчу кампанію републиканської партії видано $2,741.503.34. Найбільщу квоту ($6.120.50) на сю ціль зложив Клюб Гамілтона в Шікаґо. Загальні жертви виносили від 25 центів до $1.000 і обнимали цілу Америку.

Домагаються ощадности денного часу.

Купецький Союз в Ню Йорку внесе небавом до конгресу петицію, в якій буде домаганнє, щоби конгрес ухвалив закон, на підставі якого у всіх областях східної Америки обовязувало би щадженне денного часу (о одну годину) від останної неділі в цвітни до остатної неділі у вересни.

Нюйорський посадник домагається покарання наживників.

Посадник (мейор) міста Ню Йорку, Джан Гайлен, оголосив публично ось-таку заяву: „Будівельний Трост, Угляний Трост, Молочний Трост і инші комбінації збудували довкола сього міста мур, який є більший і більше непроходимий від великого муру хінського. Я думаю, що надійшов час, аби деякі люди, відвічальні за істнуючі в сім місті обставини, пішли до криміналу. Мені звернено увагу на ріжні обжаловання мнимих угляних визискувачів. Тут треба не тільки обжаловань, але й засудів та найтвердших кримінальних кар для тих осіб і комбінацій, які допускаються визиску в конечних житевих артикулах. Я є готовий зробити те, що належить до мене. Наприклад, кождий міський департамент дасть свою поміч у переслідуванню угляних наживників. Се-ж не є нічим меньшим від злочину, коли місто Ню Йорк має терпіти недостачу угля в часі, як до инших країв висилається його що тижня у величезних скількостях. Прийшов час, коли нарід і настановлені народом урядники мусять подати собі руки та поборювати лайдацький Угляний Трост і инші визискуючі комбінації".

Культура алентавських Січовиків.

З Алентавн, Па., пишуть нам: Дня 16. с. м. відбулося тут весілле молодої Січової пари. На тім весіллю були самі Січовики, а треба знати, що наші Січовики жиють між собою так як пес з котом. Коли забава продовжалася, тоді між Січовими товаришами зайшло непорозуміннє, так що прийшло до кровавої боротьби, в якій два Січовики зістали так страшенно покалічені, що їх забрано до шпиталю.

У надісланім нам витинку з місцевої англійської газети є написано, що арештованими і відставленими до шпиталю людьми були: 36-літний Петро Стерно і 26-літний Петро Гарльой. У тій новинці написано також, що на згаданій весільній забаві була бійка, в якій уживано до схочу фляшок, цегол і кулаків.

Вибух в копальні угля.

В місцевости Парсонс, недалеко Вілксбери, Па., наступила в копальні угля експльозія, яка попекла небезпечно 6 майнерів.

Постріляла учительку.

Пані Кармеля Ріндон зайшла до публичної школи в Шікаґо і почала сваритися з учителькою, панною Резалендою Рейнолдс, котра підчас науки мала обходитися нелюдяно з її сином. Говорячи до учительки, мати виняла револьвер і почала стріляти. Присутні 40 дітий попали у переполох. Учительку влучили дві револьверові кулі.

Згоріла бавовна.

В місцевости Ерд, Арк., згоріли маґазини, в яких було 5.000 міхів бавовни, вартости понад $800.000.

Старушка дістала нагороду.

На базарі в Гернандо, Місс., був між иншим попис женщин, котрі їхали на конях. Нагороду за їзду верхом дістала 93-літна пані Марія Соломон, яка трималася на кони неначе молода дівчина.

Дефіцит в австрійськім буджеті.

Австрійський міністер скарбу оповістив дня 22. с. м., що сьогорічний буджет австрійської держави має дефіцит в сумі 12.000,000.000 корон.

Заплатив $100.05 за телефонованне.

Віліям Г. Бок з Шікаґо розмовляв телефонічно зі судією Геесом і ся розмова коштувала його сто долярів і пять центів. Він просив іменно судію рішити процес в його користь. За намірене спонукання судії до сторонничости судія покарав Бока карою 100 долярів і казав ще заплатити 5 центів за телефон.

Кара за переступство прогібіційного закона буде подвоєна.

Федеральний судія Гарлен Б. Гов зі стейту Вермонт, котрий урядує тепер в Брукліні, оповістив минулої пятниці, що до кінця минувшого тижня кара для проступників прогібіційного закона буде виносити 15 днів тюрми. На слідуючий тиждень ся кара буде подвоєна. Згаданий судія засудив коршмаря Йосифа Стеліна на 15 днів арешту, а Йосифа Томашевского і Вінцентія Горибовского на 20 днів.

Італійська орхестра приїзджає до Америки.

З Риму доносять, що на початку грудня б. р. прибуде до Злучених Держав італійська орхестра, зложена з 98 найліпших італійських грачів. Ся орхестра має намір обїхати цілу Америку. Її управителем є Артуро Тосканіні, бувший діріґент в Метрополітан Опера Гавзі в Ню Йорку.

Моляться за прогібіцію.

Методиські церковні громади в провінції Саскачеван, Канада, дістали припорученнє, щоби в неділю (24. с. м.) всі вірні молилися, аби в понеділок (25. с. м.) у провінціональних виборах вийшли такі люди, котрі не допустять до імпортовання горячих напоїв до Саскачевану.

Чи солодощі є шкідливі.

Богато з нас вірить в старі пересуди, яких богато заховалось і по нинішний день. До таких пересудів належить віра, що цукор і солодощі є шкідливі для дитини, а що гірше, що спричиняють глисти у дітий.

Є то старий пересуд, в який ніхто тепер вже не повинен вірити. Цукор належить до природних страв, то є вже природою призначених людям на поживу.

Доводить того хочби факт, що молоко для немовлят забирає значний процент цукру. Цукор є дуже доброю поживою, бо в короткім часі дається травити, дає енергію, відсвіжує сили, отже для осіб рухливих, а особливо для дітий є він конче потрібним.

Щодо глистий у дітий то спричинити їх можуть тільки зародки їх, спожиті дітьми з землею або з другими брудами, через неувагу. Дуже добрим способом давати дітям цукру є, помастити маслом хліб і посипати добре цукром. Однак ніколи не повинно́ся давати малим дітям богато цукру з кашою чи з рижом, які подається з молоком, бо се викликує ферментованнє в жолудку.

ЙОСИФ І. Л. ОРТИНСЬКИЙ.

Посмертна згадка.

Дня 20. жовтня 1920 р. о год. 8.30 вечером упокоївся в Бозі по довгій і тяжкій недузі Йосиф Ізидор Лебедь Ортинський, брат бл. п. Преосвященого Владики Стефана Сотера Ортинського, першого американського Епископа.

Покійний родився з родичів Йоана і Марії з Кульчицьких Ґут, в Ортиничах 5-го лютого 1869 р.

Учащав до шкіл оо. Василіян в Дрогобичи а відтак, коли бл. п. Преосвящ. Владика, що був старшим братом покійного вступив до Чина св. В. В. в Добромили по 2-ох літах вступив і покійний де перебував аж до виїзду Преосвящ. Епископа до Америки.

Разом з Преосв. Кир Сотером братом Германом Бідолах Ч. св. В. В. і Впр. О. Володимиром Петрівським виїхав був покійний, 5. серпня 1907 року зі Львова до Бремен, а на 21. виїхав кораблем „Кайзер Вільгельм II." до Америки. В Америці був помічний Преосв. Владиці та помагав двигати тяжкий крест злучений з урядом Його. По смерти бл. п. Епископа став покійний Йосиф Екзекутором (повнитель послідної волі) Епископа і з того обовязку вивязався Покійний як найкраще.

Покійний помер на недугу рака. Від року западав на здоровлю, а лікарі ніяк не могли пізнати його недуги хоть вона тягнулася майже через два роки. Доперва перед місяцем оден з лікарів відкрив, що це недуга рака.

Бл. п. Йосиф Ортинський зносив цю тяжку і прикру недугу з правдивою християнською терпеливостію і хотя терпів великі болі тіла, особливо в послідних часах, ніхто не чув від него ані одної скарги, або нарікання.

Покійний скріпився приниманнем Найсвятійших Тайн і молитвами.

Послідні св. Тайни, сповідь св. Причастіє і св. Елеопомазанне уділив покійному Впр. о. Володимир Петрівський, його щирий друг.

Покійний в своїм завіщанню поробив записи також на добродійні ціли, а маєток церковний якого покійний був екзекутором враз з Веч. о. М. Гурянським і мав передати слідуючому Епископови, дістав нових екзекуторів в особах п. Омеляна Кульчицького і Впр. о. Володимира Петрівського, пароха з Франкфорду, Па.

Чужа земля хай пером йому стане.

СТАРОКРАЄВІ ПОСМЕРТНІ ВІСТИ.

Др. Ярослав Олександер Воєвідка, отаман У. Н. Р., трагічно погиб 27. марта 1920 р. на Україні.

Імя покійного відоме широким кругам нашого громадянства, а ще більше відоме стало підчас визвольної боротьби українського народу.

Родився він 2. VI. 1882. в Петранці, повіт Калуш. До середніх шкіл і на університет ходив у Львові. В часі сецесії українських студентів виїзджає за кордон і в Празі студіює на юридичному факультеті. Згодом вертає опять на львівський університет, де в 1908 р. промується на д-ра прав і посвячується адвокатурі.

Світова війна видвигає його на те становище, яке пізніще він вихіснував для рідної справи. Як старшина австрійської артилерії, брав участь у багатьох кампаніях і на ріжних фронтах.

Протигетьманський переворот заскочив його на Україні, звідки він вертає разом зі своєю батерією до Золочева і там доповнює її та приготовляє до дальшої боротьби, тим разом для рідної справи.

В часі польсько-української війни стоїть під Львовом і переводить артилерійські операції. Йому то вдається висадити в повітря склад муніції на львівському двірці.

Переживає трагедію галицької армії, йде за Збруч, воює весь час на Великій Україні, бере участь в усіх переходах, а накінець як командант запасної дивізії, вже по переході до большевиків гине в районі Вапнярки з рук комісаря Табукашвілі. Похоронено його в селі Піщанці недалеко Вапнярки на місцевому кладовищі.

Покійний записався гарно в памяти всіх, з якими приходилося йому жити а головно в памяти тих, з якими приходилося йому ділити дні долі й недолі підчас воєнної хуртовини. І тому вістку про трагічну його смерть приняли всі з великим жалем.

НАПАД НА ДІМ НІМЕЦЬКОГО АДМІРАЛА.

Жінка і дочка німецького адмірала Рейгарда впали жертвою злочину. До їх дому у Веймарі впало двох людий: один з них застрілив жінку і дочку Рейнгарда, а опісля поповнив самовбийство. Коли адмірал прибіг з гори свого мешкання на діл, вже було по всім. У убитім напастнику розпізнано артиста Біхнера. Другий напасник втік. Ніхто не знає причин цего злочину.

В. Гнатюк.

ПІДКАРПАТСЬКА ЧИ УГОРСЬКА УКРАЇНА?

(В справі назви).

Українська територія в Угорщині не творила за довгого панування мадярського ніякої окремої адміністраційної одиниці, тому й не мала ніколи осібної офіціяльної назви. Був тільки ряд комітатів із відомим процентом українського населення, яке від часів австро-угорського дуалізму носило офіціяльну назву ruten, а давніще orosz. По розпаді Австро-Угорщини Мадяри, бажаючи приєднати для себе инші народи Угорщини, яких до того часу не признавали, і вратувати по можности як найбільше території, згодилися за правительства гр. М. Каролія надати всім народам давної Угорщини національно-теріторіяльну автономію. Зпід цього закону не можна було вилучити й невеличкої української теріторії. На разі вчислено до неї чотири північно-східні комітати (вчислення инших частий відложено на пізніще) і надано їй назву „Руська Країна". Це й була перша від довгого ряду століть урядово признана назва на означення української землі в Угорщині.

Та швидко викинули Мадярів із української теріторії чеські й румунські війська і окупували її самі. Румуни заняли Мараморош, а Чехи всі инші комітати. Такий стан тривав аж до літа цього року. На означення української теріторії уживали Чехи назви Rusinsko і переводили її на Русинія (аналогічно до Slovensko=Словаччина). Та не всі Чехи послугувалися цею назвою, лише ті, що признавали окремішність українського народу від московського. Инші уживали назви Podkarpatska Rus і переводили її на Подкарпатская Русь. Отся назва дістала й урядову санкцію і її розтягнено також на Мараморош, який літом опорожнили Румуни, а заняли Чехи.

Якеж становище повинні ми заняти до цеї назви і чи маємо уживати її також?

Терміни: Русь, Русин і Руснак, руський, очевидно наші давні історичні терміни, принялися в нас іще за княжівських часів і заховалися на західно-українських землях подекуди досі. Та їх перестали давно уживати на великій Україні, відколи переймили їх Москалі на означення Московщини й московського народу, бо через дальше уживання міг повстати фальшивий погляд, немовби Москалі й Українці не окремі народи, тільки один. Колиж на західних українських землях появилося національне москвофільство, а московські висланники, жонглюючи цими термінами, почали баламутити народ, виказалася потреба й тут закинути їх та приняти спільні терміни для всіх наших земель і нашого народу: Україна, Українець, український. В часі великої війни принялися ці терміни, що мають також свою давну традицію, яка сягає до XIII. століття, і уживалися не тільки в писаній, але і в устній літературі, загально. Російська революція й повстання української держави закріпили їх у найширших кругах. Поворот тепер до давних термінів на якім-небудь українськім просторі етнографічнім не має найменшої рації, ні виглядy, щоб вони могли удержатися. Тому й при означуванню земель та населення давної Угорщини мусимо послугуватися термінами: Україна, Українець, український, не дивлячися на те, як називають їх чужинці.

Розгляньмоєя ще, які епітети булиби найвідповідніщі при тих термінах для зазначення місцевої ріжниці.

Чехи признали урядовим термін: „підкарпатський". Та цей термін недокладний, бо ним можнаби означити тільки вузкий пояс землі, що тягнеться підгірєм, попід Карпати, а тимчасом більша частина української теріторії лежить у самих Карпатах. Недокладний бувби також термін „карпатський", як за широкий, бо під ним можнаби розуміти теріторію по галицькім боці, положену в Карпатах. Найвідповідніщий іще бувби термін „прикарпатський", бо назва „Прикарпатська Україна" моглаби означувати землі не тільки під Карпатами, але і в Карпатах до галицької границі.

Та цих термінів можуть уживати Чехи, або инші народи по тамтій стороні Карпат, але не можемо уживати ми через їх подвійне значіння. Є одначе термін, який означує докладно теріторію й населення і не викликає в нас ніякого непорозуміння. Це — закарпатський Українець, закарпатська Україна або українське Закарпаття. Цього терміну можемо уживати від часу до часу як місцевого, але він не може стати загальним і спільним, бо коли для стрийського Українця Ужгород лежить у Закарпаттю, то для ужгородського Стрий.

Якимже нам епітетом послугуватися, щоби він разом із іменником був і спільним терміном для всіх Українців, і недвозначним, і науковим? Таким епітетом може бути уживаний досі — угорський: угорський Українець, угорська Україна. Коли давніще не було через нього ніякого непорозуміння, хоч дехто ідентифікує слово „угорський" зі словом „мадярський", то нині тим більше не може бути, коли Мадярщина звузилася до своїх етнографічних границь, а слово „Угорщина, угорський" мають тільки історичне значіння. Вправді дехто не бажавби послугуватися словом „угорський" тому, що воно нагадує довголітню мадярську неволю, в якій стогнали наші закарпатські брати та через його викинення не усунеться і не затреться історичного факту. І. хто знає, чи ліпше затерти його в памяти нових поколінь, чи навпаки ставити все їм перед очі і говорити: „Ваші предки стогнали довгі століття в тяжкій неволі. Ви живете на волі, тож шануйте, цініть і бороніть її від усякого ворога, щоби і вам не довелося коли зазнати їх недолі". Адже не даром уважається історія учителькою життя!